

Odnos stilova privrženosti, mračne tetrade i rješavanja sukoba u romantičnim odnosima tijekom mlađe odrasle dobi

Kofjač, Stella

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:957440>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

STELLA KOFJAČ

**Odnos stilova privrženosti, mračne tetrade i
rješavanja sukoba u romantičnim odnosima
tijekom mlađe odrasle dobi**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

STELLA KOFJAČ

**Odnos stilova privrženosti, mračne tetrade i
rješavanja sukoba u romantičnim odnosima
tijekom mlade odrasle dobi**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Jelena Maričić

Zagreb, 2023.

Sažetak

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati obilježja odnosa između privrženosti u romantičnim odnosima, komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja sukoba te mračne tetrađe te predvidjeti doprinos stilova privrženosti i mračne tetrađe u objašnjenju komunikacijskih obrazaca prilikom rješavanja konflikata. Istraživanje je provedeno *online*, a u njemu je sudjelovalo 266 sudionica u rasponu dobi od 25 do 35 godina. Aritmetička sredina dobi je 29,48 (SD = 3,29). Uvjet za sudjelovanje je bio da su sudionice u vezi i da žive u istom kućanstvu sa svojim partnerom minimalno godinu dana. Primijenjeni je upitnik sociodemografskih podataka, zatim Modificirana verzija Inventara iskustva u bliskim vezama (Kamenov i Jelić, 2003), Kratka skala mračne tetrađe (Paulhus i sur., 2021, prema Ribar, Wertag i Sučić, 2022) te Upitnik komunikacijskih obrazaca (Christensen i Sullaway, 1984). Rezultati su pokazali da sudionice najčešće koriste obrasce konstruktivne komunikacije tijekom rješavanja konflikata, imaju dominantno sigurnu privrženost partneru tj. nisko izraženo izbjegavanje i anksioznost te postižu niske rezultate na subskalama mračne tetrađe. Nadalje, rezultati su ukazali na postojanje povezanosti između anksiozne privrženosti te makijavelizma, psihopatije i sadizma te na postojanje pozitivne povezanosti između izbjegavajuće privrženosti i makijavelizma. Psihopatija se pokazala povezanom sa sva tri obrasca komunikacije, točnije, s obrascem konstruktivne komunikacije, osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja te partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja. Dodatno, od osobina mračne tetrađe, utvrđena je i povezanost obrasca osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja s makijavelizmom te sadizmom, dok se povezanost s obrascem partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja pokazala sa svim osobinama mračne tetrađe. Dimenzije anksiozne i izbjegavajuće privrženosti pokazale su povezanost sa sva tri obrasca komunikacije. Utvrđen je značajan doprinos stilova privrženosti te nekih osobina mračne tetrađe objašnjenju komunikacijskih obrazaca, pri čemu se, uz anksioznu i izbjegavajuću privrženost, samo psihopatija istaknula kao značajan prediktor kod sva tri obrasca komunikacije, dok su se kod obrasca partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja značajnim prediktorima pokazali i narcizam te makijavelizam. Sadizam nije statistički značajan prediktor ni u jednoj regresijskoj analizi. Rezultati ovog istraživanja doprinose teorijskim spoznajama u području romantičnih odnosa te su većinski u skladu s dosadašnjim istraživanjima. Zbog manje jasnih nalaza u području mračne tetrađe, i u ovom i u drugim istraživanjima, rezultati upućuju na potrebu za daljnjim istraživanjima uloge osobina mračne tetrađe u romantičnim odnosima.

Ključne riječi: privrženost, mračna tetrađa, rješavanje konflikata, romantični odnosi, mlađa odrasla dob

Abstract

The aim of this study was to examine relationship characteristics between attachment in romantic relationships, communication patterns during conflict resolution, and the dark tetrad, and try to predict the contribution of attachment styles and the dark tetrad in explaining communication patterns during conflict resolution. The survey was conducted online, and 266 participants aged between 25 and 35 took part in it. Arithmetic mean age is 29.48 (SD = 3.29). All participants are in a relationship and have been living with their partner in the same household for at least one year. The participants completed Sociodemographic Questionnaire, Modified Version of the Inventory of Experiences in Close Relationships (Kamenov i Jelić, 2003), Short Dark Tetrad Scale (Paulhus i sur., 2021, prema Ribar, Wertag i Sučić, 2022) and the Communication Patterns Questionnaire (Christensen i Sullaway, 1984). The results showed that the participants most often use forms of constructive communication during conflict resolution, have a dominantly secure attachment to their partner, i.e. low avoidance and anxiety, and achieve low results on the dark tetrad subscales. Furthermore, the results indicated the existence of a connection between anxious attachment and Machiavellianism, Psychopathy and Sadism, and the existence of an positive attachment between avoidant attachment and Machiavellianism. Psychopathy was shown to be related to all three communication patterns, more precisely, the pattern of constructive communication, personal demandingness/partner's withdrawal, and partner's demandingness/personal withdrawal. Additionally, from the traits of the dark tetrad, the connection of the pattern of personal demands/partner's withdrawal with Machiavellianism and Sadism was established, while the connection with the pattern of partner's demands/personal withdrawal was shown with all the traits of the dark tetrad. The dimensions of anxious and avoidant attachment showed a connection with all three communication patterns. A significant contribution of attachment styles and some traits of the dark tetrad to the explanation of communication patterns was determined, whereby, along with anxious and avoidant attachment, only Psychopathy stood out as a significant predictor in all three communication patterns, while in the pattern of partner's demands/personal withdrawal Narcissism and Machiavellianism were also significant predictors. Sadism is not a statistically significant predictor in any regression analysis. The results of this research contribute to theoretical knowledge in the field of romantic relationships and are mostly in line with previous research. Due to the less clear findings in the area of the dark tetrad, both in this and other studies, the results point to the need for further research into the role of dark tetrad traits in romantic relationships.

Key words: attachment, dark tetrad, conflict solving, romantic relationships, young adulthood

Sadržaj

1. Uvod.....	2
1.1. Romantični odnosi.....	2
1.1.1. Teorije privrženosti i stilovi privrženosti.....	2
1.1.2. Privrženost u romantičnim odnosima.....	5
1.2. Mračna tetrada.....	7
1.2.1. Narcizam.....	9
1.2.2. Psihopatija.....	10
1.2.3. Makijavelizam.....	11
1.2.4. Sadizam.....	13
1.3. Konflikti u romantičnom odnosu.....	14
1.3.1. Vrste konflikta i način njihovog rješavanja u romantičnom odnosu.....	15
1.3.2. Spolne razlike u rješavanju konflikta.....	16
1.4. Odnos između stilova privrženosti, mračne tetrade, načina rješavanja sukoba i određenih sociodemografskih varijabli.....	18
2. Ciljevi i problemi.....	24
3. Metoda.....	25
3.1. Sudionici.....	25
3.2. Instrumenti.....	25
3.3. Postupak.....	27
4. Rezultati.....	28
5. Rasprava.....	36
5.1. Metodološki nedostaci, implikacije istraživanja i prijedlozi za buduća istraživanja.....	48
6. Zaključak.....	49
7. Literatura.....	51

1. Uvod

1.1. Romantični odnosi

Evolucijske teorije izdvojile su romantične veze kao nužne za opstanak ljudske vrste, dok razvojne teorije smatraju intimnost važnim razvojnim zadatkom stoga što uspješnost u romantičnom odnosu može odrediti daljnji napredak pojedinca i društva (Ostrman, 2019). Romantična veza predstavlja blizak, intiman odnos između dvoje odraslih ljudi koji doživljavaju određenu vrstu ljubavi (Myers, 2011; prema Čopková i Lörincová, 2021). Nadalje, bliski odnosi podrazumijevaju međusobno razumijevanje, uzajamnost u podršci, radost zbog prisustva druge osobe, pozitivno uvažavanje te partnersku međuzavisnost (Čopková i Lörincová, 2021). No, ono što uzdiže bliski odnos do romantične veze je intenzivna emocionalna povezanost, seksualna interakcija te seksualna želja (Čopková i Lörincová, 2021). Naime, intimni odnosi su sastavna komponenta ljudske svakodnevice, a romantične veze javljaju se već u adolescenciji, no površnije su, manje trajne i stabilne, a partneri u većini slučajeva dolaze iz istih krugova poput kolega iz razreda, vršnjaka i slično (Rauer i sur., 2013). Za razliku od romantičnih veza u adolescenciji, u mladoj odrasloj dobi prisutnost emocionalne intimnosti (davanje ili primanje sentimentalnih darova, razmišljanje o sebi i partneru kao paru), seksualne intimnosti i predanosti se povećava. Prema istraživanju, mlade odrasle osobe koje imaju iskustvo romantične veze u adolescenciji spremnije su za stabilnu vezu (Meier i Allen, 2009). Unatoč tome što su društveni odnosi bitni tijekom cijelog života, u mlađoj odrasloj dobi je samo stvaranje i održavanje romantičnih veza jedan od ključnih zadataka s obzirom da su romantične veze važan element identiteta u tom životnom razdoblju, vrlo često relevantnije i od karijere i prijateljskih odnosa (Kansky i sur., 2019). Poznato je da partneri međusobno jedan drugome utječu na misli, osjećaje i ponašanja (Arriaga i sur., 2017) te da je romantični odnos ispunjen osjećajem bliskosti i sjedinjavanjem s drugom osobom (Aron i sur., 1991). Dakle, za stvaranje romantične veze potrebna je privrženost između partnera koju doživljavamo kao emocionalnu vezu između dvoje romantičnih partnera (Meier i Allen, 2009), a način privrženosti s primarnim skrbnikom određuje način povezanosti u odrasloj dobi (Rakočević-Medojević, 2016).

1.1.1. Teorije privrženosti i stilovi privrženosti

Kroz literaturu se može primijetiti razlika u funkcioniranju partnera u ljubavnim odnosima s obzirom na tip privrženosti. Zato, kako bi se objasnila dinamika bliskih romantičnih

odnosa, bitno je razjasniti važnost stila privrženosti. Smatra se kako je romantična ljubav proces privrženosti u kojem osobe stvaraju psihološku povezanost s romantičnim partnerom na sličan način kako se novorođenče veže za svog skrbnika (Hazan i Shaver, 1987). Sami stilovi privrženosti predstavljaju relativno stabilne obrasce ponašanja unutar bliskih odnosa (Morey i sur., 2013). Bowlby (1969) definira privrženost kao afektivnu vezu koju karakterizira tendencija da se traži i održi bliskost s određenom osobom. Štoviše, on u svojoj teoriji privrženosti govori o univerzalnoj ljudskoj potrebi za oblikovanjem bliskih afektivnih veza koje su djelomično zasnovane na interakciji s ranim njegovateljima, poput roditelja ili skrbnika (Morey i sur., 2013). Prema Bowlbyjevoj teoriji, dijete u idealnim uvjetima dobiva podršku i primjerene odgovore od svojih figura privrženosti te na taj način razvija efikasne strategije nošenja sa stresnim životnim situacijama, a ujedno zna da se može osloniti na druge kada je to potrebno (Morey i sur., 2013). Upravo na taj način dijete razvija sigurni stil privrženosti kojeg karakterizira oblik emocionalne vezanosti koja se razvija kada dijete ima dosljedno i podržavajuće iskustvo sa svojim roditeljima ili skrbnicima, a ujedno je i najzastupljeniji tip privrženosti kod djece (Berk, 2008). Ovaj tip privrženosti omogućuje djetetu da se osjeća sigurno, voljeno i vrijedno te da se razvije u osobu koja ima pozitivan pogled na sebe i druge u koje ima povjerenja. Osoba sa sigurnim stilom privrženosti osjeća stabilnost u međuljudskim odnosima, osjeća se ugodno u blizini drugih te ima dobre odnose s njima. Takva osoba je otvorena za novi emotivni odnos bez straha od odbacivanja ili napuštanja te ima veću sklonost biti pozitivna, empatična i sposobna za dijeljenje svojih emocija s drugima (Ainsworth, 1978). Takav osjećaj sigurnosti osobama sa sigurnim stilom privrženosti omogućuje uspostavljanje intimnosti, odanosti, komunikacije (Madey i Rodgers, 2009) te su njihove veze obično dugotrajnije (Gallo i Smith, 2001).

S druge strane, ako je responzivnost roditelja manja, djeca razvijaju drugačije strategije koje se obično oblikuju u jedan od dva oblika nesigurne privrženosti, a to su anksiozno-ambivalentna i izbjegavajuća privrženost (Ainsworth, 1978). Općenito, nesigurni stilovi privrženosti pokazuju manje povjerenja, imaju probleme s vezivanjem, iskazuju više ljubomore te su jako okupirani partnerom (Rakočević-Medojević, 2016). Kada je skrbnik nedosljedno responzivan tada dijete razvija anksiozni stil privrženosti zbog nepredvidivog odnosa s roditeljem ili skrbnikom, a takvo dijete može imati poteškoća u pronalaženju osjećaja sigurnosti. Djeca s ovim stilom privrženosti zahtijevaju gotovo stalno bliski kontakt s roditeljem (Berk, 2008). U odrasloj dobi, anksiozno privržene osobe pokazuju više empatije, brige o seksu i stresa (Stefanović Stojanović i Nedeljković, 2013) te su sklonije submisivnom načinu

ponašanja koji se javlja zbog straha od odbijanja (Meyer i Pilkonis, 2001). Kod njih je prisutna visoka razina samokritičnosti koja je nusprodukt nerealistično niske slike o njima samima (Murphy i Bates, 1997). Drugi oblik nesigurne privrženosti predstavlja izbjegavajuća privrženost koja se također razvija iz neprilagođenih odgovora roditelja ili skrbnika, najčešće kada skrbnici odbacuju djetetovu potrebu za pažnjom ili pomoći (Ainsworth, 1978; prema Morey i sur., 2013). Roditelji djece s izbjegavajućim stilom privrženosti ne daju svojoj djeci osjećaj sigurnosti ni emocionalnu podršku ili utjehu (Ináncsi i sur., 2015). Nadalje, djeca s izbjegavajućim stilom privrženosti ne reaguju posebno na roditelja u njegovoj prisutnosti te nisu uznemirena kada ih roditelj napusti (Berk, 2008). Izbjegavajuće privrženi pojedinci u svojim odnosima u odrasloj dobi pokazuju emocionalnu distanciranost i nepovjerljivost prema partneru (Madey i Rodgers, 2009) te su skloni izbjegavanju bliskosti s partnerom (Weisskirch i Delevi, 2013) i održavanju neovisnosti, kontrole i autonomije u odnosima s drugim ljudima (Simpson i Rholes, 2012). Traženje emocionalne bliskosti doživljavaju nemogućim ili nepoželjnim pa su zbog takvih vjerovanja motivirani koristiti udaljavajuće strategije suočavanja (Simpson i Rholes, 2012).

Bowlby (1969) smatra da sustav privrženosti postoji i djeluje kroz čitav život pojedinca. Zato su obrasci privrženosti važni za razumijevanje odnosa u odrasloj dobi, s obzirom da obrazac privrženosti ostaje stabilan te osoba koristi svoje rane odnose kao primjer kojim se približava budućim odnosima (Fraley, 2002). Dakle, obrasci privrženosti se prenose do odrasle dobi te određuju osjećaje, ponašanja i stavove prema bliskim ljudima (Madey i Rodgers, 2009). Bowlby je otkrio da kvaliteta odnosa sa skrbnicima u djetinjstvu dovodi do stvaranja unutarnjih reprezentacija selfa i drugih te one pružaju model za kasnije društvene odnose (Bowlby, 1973; prema Griffin i Bartholomew, 1994). Takvo privrženo ponašanje postaje organizirano unutar njegove ličnosti i određuje emocionalne veze tijekom njegova života. Kao što je poznato u literaturi, osnovni primjer privrženosti je onaj između majke i djeteta. U tom odnosu važna je njegova kvaliteta, primjećivanje djetetovih signala, točna interpretacija, prikladno odgovaranje, briga te nježnost. No, osim s majkom, dijete razvija odnos privrženosti i s ocem, bakom, djedom, a kasnije i sa svojim prijateljima te drugim osobama s kojima postoji dugotrajna emocionalna veza veće ili manje kvalitete. Zato je važno napomenuti da je privrženost povezana i sa drugim ljudima koji su bliski djetetu, a emocionalni odnos koji se stvara predstavlja interni radni model. Interni radni model je konstrukt koji usvaja i oblikuje načine doživljavanja bliskih odnosa tijekom života pojedinca, pa je tako naša prva povezanost model za kasnije stvaranje i doživljavanje drugih povezanosti (Fonagy i Allison, 2014).

1.1.2. Privrženost u romantičnim odnosima

Hazan i Shaver (1987) zapravo su prvi prilagodili i proširili teoriju privrženosti na romantične odnose. Oni smatraju da se mogu uočiti tri obrasca privrženosti u romantičnim vezama odraslih koji potječu još od dojenačke dobi te da se ponašanja, karakteristična za stvaranje privrženosti kod djece, pojavljuju i kod odraslih. Nadalje, Bartholomewova (1990) je uočila da postoje dvije dimenzije koje čine radni model, a govore o funkcioniranju pojedinca na razini sebe (slika o sebi) i na razini drugih (slika o drugima). Takav radni model može na obje razine poprimiti pozitivnu ili negativnu vrijednost. Prema tom modelu, ako sebe percipiramo pozitivno tada smo vrijedni ljubavi, podrške i prihvaćanja, a ako se percipiramo negativno, tada toga svega nismo vrijedni. Isto vrijedi i za druge, ako ih doživljavamo pozitivno onda ih smatramo vjerodostojnima, povjerljivima i dostupnima, a ako ih doživljavamo negativno, vidimo ih kao nepouzdanе, odbijajuće i nedostupne pojedince (Bartholomew i Horowitz, 1991). Navedeni modeli se grade na iskustvima s objektima privrženosti, dakle dijete procjenjuje kakvo je ono samo i kakvi su drugi ljudi iz načina na koji ga roditelji vide i ponašaju se prema njemu. Sigurna privrženost u ovom kontekstu predstavlja pozitivnu razinu sebe i drugih gdje pojedinac osjeća da mu je intimnost ugodna, zadržava osjećaj neovisnosti te smatra da je vrijedan ljubavi i očekuje primjeren odgovor druge osobe (Bartholomew i Horowitz, 1991). Osobe s ovim stilom privrženosti voljne su ovisiti o drugima ili pustiti da drugi ovise o njima (Simpson i Rholes, 2012). Takva privrženost je povezana s više obvezivanja, povjerenja te češćim doživljavanjem ugodnih emocija (Simpson, 1990). Takvi pojedinci partnera vide kao sigurnu bazu i traže od njih emocionalnu potporu (Fraley i Roisman, 2019). S druge strane, nesigurno privrženi pojedinci najčešće razvijaju internalne radne modele sebe kao osoba manje vrijednih ljubavi, dok druge ljude percipiraju kao nepredvidljive, opasne ili nepouzdanе (Brennan i Shaver, 1995). Ove internalne reprezentacije iskrivljuju percepciju sebe i drugih te uzrokuju problematične interpersonalne odnose u odrasloj dobi (Hazan i Shaver, 1987). U kontekstu ovog modela, anksiozni stil privrženosti podrazumijeva visoku potrebu za kontaktom uz negativnu sliku o sebi (Diehl i sur., 1998). Takva privrženost predstavlja veliku količinu brige i preokupacije koju pojedinac najčešće ima s obzirom na partnerovu dostupnost. Osobe s ovim stilom privrženosti su zabrinute da neće biti dovoljno cijenjene ili da će biti napuštene od strane partnera. Zbog navedenog, ovi pojedinci ostaju oprezni te prate partnerove znakove koji upućuju na partnerovo udaljavanje (Simpson i Rholes, 2012). Visoko anksiozno privržene osobe jako puno ulažu u odnos te žude za emocionalnom bliskošću kako bi se osjećale sigurno. Takve osobe imaju zaštitnički pogled na partnera te su motivirane povećati osjećaj sigurnosti

što može dovesti do ponašanja koje guši partnera. Sklonije su udovoljavati željama partnera čak i kada se to sukobljava s njihovim željama i uvjerenjima (Murphy i Bates, 1997). K tome, osobe s anksioznim stilom privrženosti, uz osobe s dezorganiziranim stilom privrženosti, pokazuju više razine depresivnih simptoma (Murphy i Bates, 1997).

No, Kim Bartholomew (1990; prema Kamenov i Jelić, 2003) je na osnovu svojih rezultata istraživanja primijetila da postoje dvije odvojene komponente izbjegavanja, a to su odbijajuća i plašljiva privrženost, pa je zato predložila koncept od četiri tipa privrženosti u odrasloj dobi koji proizlaze iz kombinacije razina s obiju dimenzija (Bartholomew i Horowitz, 1991). Odbijajuća privrženost je motivirana obrambenim mehanizmom samodostatnosti i ona predstavlja stil privrženosti koji se u literaturi navodi kao izbjegavajući (Kokorić i Gabrić, 2009). Osobe s odbijajućim stilom privrženosti imaju malu potrebu stvarati bliske kontakte s drugim ljudima, no imaju visoku sliku o sebi (Bartholomew i Horowitz, 1991). Izbjegavaju ostale pojedince, a oslanjaju se na sebe same čime se otežava formiranje kvalitetnih odnosa (Murphy i Bates, 1997). Specifično je što se ovaj stil privrženosti ne razvija nužno u ranom djetinjstvu nego je moguće da se razvio kao reakcija na gubitak nekog bitnog odnosa kroz godine. Pojedinci s odbijajućim stilom privrženosti ponašaju se na neadaptivni način zbog problema uspostavljanja odnosa s ljudima te pokazuju niže razine empatije u odnosu (Diehl i sur., 1998). No, osobe s odbijajućom privrženošću najčešće imaju zdraviju sliku o sebi u usporedbi s osobama s anksiozne privrženosti te onih s dezorganiziranom privrženosti (Diehl i sur., 1998). Nadalje, druga komponenta izbjegavanja je plašljiva (dezorganizirana) privrženost koju obilježava izbjegavanje intimnosti te snažna potreba da ih bližnji prihvaćaju čime održavaju pozitivno samopoštovanje (Bartholomew i Horowitz, 1991). Takvi pojedinci imaju nisko mišljenje o sebi te nisku sliku o drugima (Murphy i Bates, 1997). Osobe s ovakvim stilom privrženosti nisu spremne stupiti u bliske odnose s drugim ljudima, a zanimljivo je da upravo pozitivna slika osobe o samoj sebi ovisi upravo o drugima pa zato i ta slika ostaje niska (Bartholomew i Horowitz, 1991). Glavni čimbenik za razvitak ove privrženosti je zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta, pa izbjegavanje može služiti kao mehanizam samozaštite. Specifičnije, kada se objekt privrženosti ponaša zastrašujuće ili traumatično, tada se kod djeteta razvija izbjegavajuće ponašanje čime se dovodi u konflikt evolucijska potreba za privrženošću te izbjegavanje te iste privrženosti (Rholes i sur., 2016). Takav konflikt vidljiv je i u odrasloj dobi kada osoba osjeća strah od odbijanja ili napuštanja, a s druge strane osoba osjeća potrebu za bliskošću pa se isprepliću ponašanja prilaženja i izbjegavanja bliskih odnosa (Rholes i sur., 2016).

Dakle, brojna su istraživanja posljednjih dvadesetak godina pokazala da su oblici privrženosti razvijeni tokom djetinjstva povezani s privrženošću u odrasloj dobi (npr. Crowell i sur., 2008). Prema Bakermans-Kranenburg i Van Ijzendoorn (2009), povezanost između vrste privrženosti u djetinjstvu i u odrasloj dobi pokazala između 68 i 75%. Privrženost u odraslim vezama uključuje aktivaciju triju bihevioralnih sustava, a to su privrženost, briga te seksualni odnos (Weis, 1982, prema Hazan i Shaver, 1994). Literatura naglašava tendenciju pojedinca da bira partnere koji potvrđuju njihova vjerovanja o sebi ovisno o tipu privrženosti (Brennan i Shaver, 1995) te kako stil privrženosti određuje ponašanje u samoj vezi (Gallo i Smith, 2001). Što se tiče privrženosti i spola, istraživanja pokazuju kako je privrženost možda jači prediktor prilagodbe na životne okolnosti za žene nego za muškarce, zbog moguće važnosti privrženosti u socijalnom razvoju žena (Gilligan, 1993; Lapsley i sur., 2000). Budući da žene grade svoj pojam o sebi oko privrženosti i odnosa s drugima više nego muškarci, poremećaji u tim odnosima znatnije utječu i na njihovo poimanje sebe (Gilligan, 1993; Lapsley i sur., 2000).

1.2. Mračna tetrada

Mračna tetrada predstavlja proširenje mračne trijade koju su konstruirali Paulhus i Williams (2002). Razlog proširenju tog konstrukta bio je svakodnevni sadizam koji se kroz istraživanja pokazao pripadnikom ove skupine crta ličnosti po korelatima i dijeljenoj varijanci (Buckels i sur., 2013; Međedović i Petrović, 2015; Chabrol i sur., 2017; Plouffe i sur., 2017). Mračnu tetradu obilježavaju socijalno nepoželjne, atipične osobine ličnosti koje su okolini neugodne, a prisutne su u općoj populaciji (Paulhus i Williams, 2002). Dakle, mračna tetrada uključuje psihopatiju, narcizam, makijavelizam i sadizam koji zajedno čine crte ličnosti koje u podlozi imaju manjak empatije i interpersonalni antagonizam (Buckels i sur., 2013). No, važno je napraviti razliku između kliničkih i nekliničkih uzoraka mračne tetrade. Prema Furnham, Richards i Paulhus (2013), vidljivo je da su ove crte ličnosti zastupljene i u općoj populaciji pa se zato fokus istraživača prebacio s proučavanja kliničkih uzoraka na nekliničke koji mogu sadržavati ekstreme koji nisu nužno dio kliničke populacije (dimenzionalna konceptualizacija). Mnoge istraživače zanimalo je ima li mračna tetrada genetsku komponentu te se pokazalo da ima (Petrides i sur., 2011). No, makijavelizam se u tom kontekstu ističe pošto se utvrdilo da je više pod utjecajem odgoja i životnih iskustava u odnosu na ostale (Vernon i sur., 2008). Isto tako, treba uzeti u obzir da ove osobine ličnosti mogu potencijalno biti rezultat potrebe za samoodržavanjem u teškim životnim uvjetima (Jonason i sur., 2016). Pokazalo se da je sadizam u negativnoj korelaciji s percepcijom roditeljske brige i zaštite u djetinjstvu (O'Meara i sur., 2011). Jonason i suradnici (2016) povezali su narcizam, psihopatiju i makijavelizam s

nepredvidivim djetinjstvom i smanjenom dostupnosti resursa (poput socioekonomskog statusa i prihoda kućanstvu) u djetinjstvu.

S obzirom na zastupljenost mračne tetrade prema spolu, muškarci pokazuju više rezultate na skalama narcizma, psihopatije, makijavelizma i sadizma, no, razlike kod narcizma, sadizma i makijavelizma su manje nego na psihopatiji (Jonason i sur., 2009; Chabrol i sur., 2017). Najizraženije spolne razlike u zastupljenosti su kod psihopatije što se objašnjava u razinama kortizola i testosterona, koji su veći kod muškaraca (Jonason i sur., 2012). Dakle, iako navodi istraživanja nisu sasvim jednoznačni, činjenica je da muškarci postižu više rezultate na mračnim osobinama ličnosti u odnosu na žene (Baughman i sur., 2012; Paulhus i Williams, 2002; Jonason i sur., 2012).

Što se tiče proučavanja mračne tetrade u sklopu romantičnih odnosa, pokazalo se da je ona povezana s češćim stupanjem u kratkoročne veze te većim brojem seksualnih partnera. Ta korelacija pokazala se češća kod muškaraca (Jonason i sur., 2012). Prema Kraljević (2014), na hrvatskom uzorku pokazalo se da su narcizam i psihopatija dobri prediktori za stupanje u seksualne odnose s nepoznatom osobom kod muškaraca, dok je kod žena narcizam prediktor za broj seksualnih partnera, a psihopatija se pokazala prediktivnom za broj seksualnih partnera i stupanje u seksualne odnose s nepoznatom osobom (Kraljević, 2014). Zbog svega navedenog, naglašava se važnost dužeg poznavanja partnera. Psihopati su skloni šarmiranju, makijavelisti zavodjenju, a socijalna usporedba, omalovažavanje, šarmiranje, prizivanje odgovornosti te prisila povezani su s narcizmom (Jonason i Webster, 2012). Sadisti su skloni ponižavanju drugih radi dominacije ili osobnog užitka (Chabrol i sur., 2009). Sve navedeno odražava se na njihov odnos s partnerom. Očito je kako pojedinci s mračnim osobinama vrlo lako mijenjaju svoje stavove i ponašanja kako bi se asimilirali socijalnoj okolini i prikrili svoje namjere, pa to također vrijedi i kod romantičnih odnosa (Jonason i Webster, 2012). Uz to, istraživanja su pokazala da se emocionalna manipulacija povezuje s mračnim osobinama kao taktika zadržavanja partnera (Chegeni i sur., 2018). Dakle, osobe s izraženim tamnim osobinama su vrlo često sklone koristiti i neprikladne strategije s obzirom na metu manipulacije (Jonason i Webster, 2012) te često ne mogu razumjeti druge (Ali i sur., 2009), što se opet negativno odražava na bliske odnose. S druge strane, za neke osobine mračne tetrade može se reći da služe povećanju vjerojatnosti za reprodukcijom te uzdržavanjem potomaka (Lee i Ashton, 2014). Bez obzira što crte ličnosti mračne tetrade dijele određeni dio varijance, ipak postoji specifična varijanca vezana za svaku crtu ličnosti te ih se ne može promatrati kao jedan konstrukt (Buckels

i sur., 2013; Međedović i Petrović, 2015; Book i sur., 2016; Plouffe i sur., 2017). Ukratko ćemo navesti svaki konstrukt zasebno.

1.2.1. Narcizam

Pojam narcizma potječe iz grčke mitologije te nosi ime po čovjeku Narcisu koji se zaljubio u vlastiti odraz koji je vidio u vodi (Lyons, 2019). Paulhus (2014) definira subklinički narcizam kao skup osobina koje uključuju grandioznost, dominaciju, superiornost te osjećaj posjedovanja prava na veće i bolje stvari nego što to imaju drugi pojedinci. Narcisi imaju pretjerano samopouzdanje, te su vrlo često agresivni i dominantni (Lyons, 2019). Takvi pojedinci često traže vanjsko odobrenje, divljenje i pažnju, no najčešće nisu osjetljivi na potrebe okoline. U svakoj situaciji nastoje maksimizirati vlastitu dobit, skloni su iskorištavanju drugih te ih smatraju inferiornima (Larsen i Buss, 2008). Ovakav skup ponašanja izaziva sasvim suprotnu vanjsku evaluaciju nego što bi oni željeli (Paulhus i Williams, 2002). No, s obzirom da je narcizam višedimenzionalni konstrukt, ovi pojedinci imaju i pozitivne čimbenike poput sklonosti vodstvu (Jonason i sur., 2013). Time se nadovezujemo na to da narcisoidne osobe imaju jako razvijenu interpersonalnu inteligenciju jer, s obzirom da uvijek pokušavaju maksimalno iskoristi druge te zadržati moć, uspješne su u tumačenju emocija drugih ljudi te vješto glume empatičnost koja je inače kod njih na niskim razinama (Konrath i sur., 2014). Takva iznimna vještina upravljanja dojmom o sebi vrlo često im pomaže u stjecanju višeg statusa i moći, čime se njihov ego još više uzdiže te se potvrđuje preuveličana slika o samome sebi (Brunell i Campbell, 2011). Prema Rohmann i suradnicima (2012), narcizam se može podijeliti na grandiozni, koji predstavlja želju za održavanjem preuveličane slike o sebi i potrebu za poštovanjem i divljenjem od strane drugih, te ranjivi narcizam koji uključuje preokupaciju grandioznim idejama, promjene u osjećaju superiornosti i inferiornosti te krhko samopouzdanje.

U sklopu romantičnih odnosa, narcisi najčešće koriste veze kako bi ostvarili vlastite ciljeve u svrhu održavanja grandiozne slike o sebi. Istraživanja su pokazala da su narcisoidne osobe uspješne u kratkoročnim odnosima jer pristupaju osobi od interesa na samouvjeren, šarmantan i zabavan način čime ostvaruju svoj cilj (Campbell i sur., 2006). Problemi u odnosima s narcisima obično se ne javljaju odmah na početku veze nego se oni vide u dugoročnim vezama (Campbell i sur., 2006). Negativnost, pa čak i neprijateljstvo u komunikaciji, čak i prema uobičajenim i gotovo bezazlenim temama, pojavljuju se kasnije. Kada dođe do konflikta i narcisoidna osoba treba obraniti svoj status, tada je ona sklona

omalovažavati drugu osobu koja joj predstavlja prijetnju u očuvanju grandioznosti te je sklona sebičnom, hostilnom i agresivnom ponašanju (Küfner i sur., 2013; Paulhus i sur., 2018). Također, narcisoidne osobe sklone su krivnju za vlastiti neuspjeh pripisati drugima, te pretjerano osjetljivo reagirati na kritiku (Morf i Rhodewalt, 2001) pa zato ne preferiraju produblјivanje odnosa s drugim ljudima niti imaju želje za intimnim odnosima (Campbell i Campbell, 2009). Vrlo često pokušavaju kod partnera izazvati ljubomoru ili druge neugodne osjećaje te ga na taj način testiraju i pokušavaju kontrolirati (Foster i Brunell, 2018). Primjerice, istraživanje Lavner i suradnika (2016) govori o tome kako brakovi s narcisoidnim ženama pokazuju višu stopu bračnih problema u usporedbi s općom populacijom. Kada je riječ o spolnim razlikama, muškarci postižu više rezultate na skali narcizma od žena i ta spolna razlika ostala je stabilna kroz vrijeme (Grijalva i sur., 2015).

1.2.2. Psihopatija

Subklinička psihopatija definira se kao skup osobina koje uključuju visoku impulzivnost, traženje uzbuđenja, nisku empatiju te nisku anksioznost (Paulhus i Williams, 2002). Takvi pojedinci pokazuju probleme u afektivnom i interpersonalnom ponašanju (Jonason i sur., 2014), bezobzirni su, koriste interpersonalnu manipulaciju te imaju tendenciju prema kriminalnom načinu života (Mahmut i sur., 2011). Prema istraživanju Bernarda (2013), psihopati su skloni neustrašivosti, bezbrižnosti te su ravnodušni prema svemu što nije direktno vezano uz njih. Iskazuju veće razine agresije jer vrlo često dvosmislene socijalne situacije doživljavaju kao provokaciju i prijetnju, što ne mogu podnijeti pa reagiraju agresivno (Reidy i sur., 2011). Prema tome, jasno je da su emocionalno hladni (Lyons, 2019) i stoga se opisuju kao zlonamjerne osobe koje nanose štetu drugima čiju dobrobit zanemaruju (Paulhus, 2014). Dakle, kod njih nije prisutna grižnja savjesti ni strah, a ljude vole iskorištavati te manipulirati njima (Jonason i sur., 2012). S obzirom na nisku ugodnost može se reći da su potencijalno jako destruktivni u interpersonalnim odnosima, prvenstveno zbog niske razine anksioznosti (Paulhus i Williams, 2002). Najšire prihvaćena razrada psihopatije je ona koju opisuje Lyons (2019), a koja govori o dvofaktorskom modelu psihopatije prema kojem se ona dijeli na primarnu i sekundarnu psihopatiju. Primarna (instrumentalna) se odnosi na interpersonalne i afektivne osobine. Naziva se još i uspješnom psihopatijom jer niska empatija i zanemarivanje dobrobiti drugih, dakle interpersonalna hladnoća, pomažu takvim pojedincima u postizanju moći (Lyons, 2019). Sekundarnu (hostilna) psihopatiju karakteriziraju rizična i impulzivna ponašanja. Naziva se još i neuspješnom psihopatijom jer ponašanja poput socijalne manipulacije, agresije i impulzivnosti često vode do kriminaliteta i problema sa zakonom (Hare i Neumann, 2008;

Lyons, 2019). Osim ove podjele, postoji još i podjela psihopatije na afektivnu psihopatiju (niska empatija te smanjena prisutnost grižnje savjesti), interpersonalnu psihopatiju (manipulacija i osjećaj grandioznosti), psihopatiju životnog stila (neodgovornost i impulzivnost) te asocijalne čimbenike (kriminalna i delikventna postupanja) (Christian i Sellbom, 2016). Gledano s biološke strane, amigdala, hipokampus te frontalni korteks pokazali su se povezanim sa psihopatijom na način da je interakcija između ovih dijelova mozga povezana s nedostatkom empatije te impulzivnošću (Hare i Neumann, 2008).

U romantičnim odnosima psihopatija je povezana sa seksualnim zlostavljanjem, nasiljem nad partnerom te sklonosti varanju (Jonason i sur., 2014). Psihopati teže kratkoročnim vezama, koriste taktike kontrole zadržavanja partnera, a ujedno izvještavaju o velikom broju preljuba (Jones i Paulhus, 2010). Također, njihovi odnosi često su isprepleteni psihološkim igrama (Jonason i Kavanagh, 2010). Rowe (1995) je proveo istraživanje u kojem je vidljivo kako su muškarci, koji su postizali visoke rezultate na mjerama psihopatije, ranije seksualno sazrijeli, imali su spolne odnose s većim brojem partnera, imali su više nezakonite djece te su se češće rastajali od svojih partnera. Prema Brewer i suradnicima (2015), žene koje su postizale više rezultate na mjerama psihopatije bile su spremnije na osvetu nakon hipotetskog scenarija partnerove prevare. Općenito što se tiče spolnih razlika, muškarci postižu više rezultate na mjerama psihopatije u odnosu na žene (Lynam i sur., 2011).

1.2.3. Makijavelizam

Pojam makijavelizma dolazi od političara Machiavellija koji se u svom radu zalagao za osvajanje koristeći kriminalitet (Lyons, 2019). Makijavelizam bi se prema tome odnosio na životnu filozofiju prema kojoj cilj opravdava sredstvo. Nadalje, makijavelizam se definira kao skup osobina koje obuhvaćaju emocionalnu hladnoću i nedostatak empatije, zatim korištenje interpersonalnih strategija manipulacije drugima, cinizam, dvoličnost, sklonost laganju te pripisivanje krivnje okolini (Paulhus i Williams, 2002). Prema Lyonsu (2019) makijavelizam se opisuje kao sklonost manipulaciji i korištenju upitnih sredstava kako bi se došlo do cilja. Zanimljivo je da je ova komponenta mračne tetrade najteža za prepoznati u svakodnevnom životu zbog toga što su ove osobe vrlo osjetljive na socijalni kontekst pa vješto mijenjaju svoje strategije i taktike od suradnje do natjecanja i cjenkanja, a sve u svrhu postizanja željenog cilja (Czibor i Bereczkei, 2012). Također, vrlo često su oprezni i svjesni vlastitih antisocijalnih ponašanja pa zato i jesu vrhunski manipulatori te se trude kako ih se ne bi razotkrilo (Paulhus, 2014), a ujedno su i nepovjerljivi prema drugima (Larsen i Buss, 2008). Osobe

makijavelističkih sklonosti vrlo često biraju zanimanja poput bankara i brokera koja ne zahtijevaju miješanje emocija nego korištenje logike (Lyons, 2019), a glavni prioriteti su im vrlo često želja za novcem, moći i kompetencijom (Stewart i Stewart, 2006; prema Rauthmann i Will, 2011). Zbog svega navedenog, makijavelisti vješto zauzimaju položaj vođe (Bereczkei i sur., 2013) dok, s druge strane, obiteljski problemi, zajednica u kojoj žive te ljubav prema sebi nisu toliko važni čimbenici (Stewart i Stewart, 2006; prema Rauthmann i Will, 2011).

U intimnim odnosima makijavelisti nerijetko koriste emocionalnu manipulaciju i često traže korist (Abell i sur., 2016) te, s obzirom da kod njih postoji jaka želja za dominacijom i gomilanjem različitih resursa, u kontekstu romantičnih odnosa to vrlo često može predstavljati korist ako se upare s partnerom koji zadovoljava ove kriterije (Aitken i sur., 2013). Nadalje, također su skloniji kratkoročnim vezama (Figueredo i sur., 2005) te pokazuju više promiskuitetne tendencije nego „ostatak članova mračne tetrade“, no, kako navode Paulhus i Williams (2002), kasnije se pokazalo da se to nije u većoj mjeri odnosilo na njihov stav prema promiskuitetu nego na samo promiskuitetno ponašanje. Prema Jonasonu, Li i Bussu (2010), psihopatija, narcizam i makijavelizam su bili povezani sa stupanjem u odnos s osobom koja je u vezi te s povećanom vjerojatnošću da dopuste da i njih same netko “odvoji” od postojećeg partnera i veze. Takvi postupci mogu se povezati s povećanjem reproduktivnosti putem “uzimanja prilika koje se nude” pa se ovakva ponašanja mogu smatrati i adaptivnima (Jonason i sur., 2010). No, to povećava vjerojatnost da će i njih same njihovi partneri napustiti (Jonason i sur., 2010). Zanimljivo je da su psihopatija, narcizam i makijavelizam povezani sa sklonošću nevjeri, no kod makijavelista neće nužno doći do prekida veze, kao što je to slučaj kod psihopatije, jer makijavelisti bolje manipuliraju svoje partnere pa u velikom broju slučajeva uspiju spriječiti prekid veze (Jones i Weiser, 2014). Makijavelistički stavovi slični su kod oba spola samo što svaki spol ima specifične obrasce ponašanja, najvjerojatnije zbog različitih psiholoških procesa (Czibor i sur., 2017). Žene koje postižu više rezultate na skali makijavelizma više izbjegavaju štetne posljedice, sklonije su pokazivanju anksioznosti, ranjivosti i preosjetljivosti, dok su muškarci više skloniji preuzimaju rizika, više su samouvjereni i nestrpljivi, te manje osjećajni (Czibor i sur., 2017). Nadalje, istraživanja pokazuju kako su muškarci s visokim rezultatom na mjeri makijavelizma često pokazivali nepovjerenje prema svojoj partnerici, a njihove žene, koje su u takvom odnosu, sklone su zbog toga manje ulagati u vezu (Ináncsi i sur., 2018). Zanimljivo je da žene, koje su visoko na mjerama makijavelizma, ulažu više resursa poput emocionalne ovisnosti, energije i vremena, no i one imaju visoku razinu nepovjerenja prema partneru. No, one poduzimaju preventivne

metode kako bi suzbile nepovjerenje poput emocionalnog i fizičkog udaljavanja od partnera, minimiziranje moguće štete od odbijanja ili razočaranja te pronalazak alternativnog partnera u kojem traže oslonac (Ináncsi i sur., 2018).

1.2.4. Sadizam

Subklinički sadizam definira se kao težnja prema uživanju u patnji drugih ljudi (Paulhus, 2014) te predstavlja najnoviju crtu ličnosti mračne tetrade koja je pripala u ovu skupinu, a odnosi se na sklonost ponižavanja drugih radi dominacije ili osobnog užitka (O'Meara i sur., 2011; Pfattheicher i Schindler, 2015). Specifičnije, sadizam predstavlja intrinzično zadovoljstvo koje je uzrokovano patnjom drugih, no popraćen je i samom željom da se takvo zadovoljstvo postigne (Beumeister i sur., 1996). Znači, sadisti traže prilike i situacije za brutalnost te okrutnost. Nadalje, prema O'Meara i suradnicima (2011), sadizam je praćen nizom okrutnih, ponižavajućih ponašanja te nanošenjem psihičke, fizičke i seksualne boli drugima radi vlastitog užitka, od uzbuđenja i ugone do seksualnog uzbuđenja. Ta uključenost u okrutna ponašanja može biti i stvarna ili fiktivna (Spitzer i sur., 1991). Prema Buckels i suradnicima (2013), takva ponašanja nisu rijetkost, odnosno, vrlo često se takva ponašanja mogu vidjeti u svakodnevnim situacijama kod nekliničke populacije, a popraćena su brojnim antisocijalnim ponašanjima poput onih delikventnog tipa. Dakle, za sadizam je specifično to što su ti pojedinci željni nanošenju boli drugima čak i kada za njih kasnije slijedi negativna posljedica (Paulhus, 2018). Tako su Buckels i suradnici (2013) ispitivali agresivnost kod svih osobina mračne tetrade te se pokazalo kako su sadisti, u odnosu na ostale, jedini bili spremni kazniti nevinog pojedinca te reagirati agresijom čak i kada ona nije bila izazvana od druge osobe i kada za takvo ponašanje slijedi štetna posljedica. Takvi naumi djelomično se mogu pripisati negativnoj korelaciji sadizma s dobronamjernosti i utilitarizmom (Balakrishnan i sur., 2017). No, osoba koja je visoko na mjeri sadizma ne treba nužno biti ta koja nanosi bol kako bi osjetila zadovoljstvo. Prema Russell i Kingu (2016), sadizam možemo podijeliti na tri dimenzije, a to su fizički sadizam, koji podrazumijeva direktno nanošenje fizičke boli, zatim verbalni sadizam, koji uključuje aktivno nefizičko sudjelovanje u nanošenju boli te nedirektni sadizam koji se odnosi na uživanje u tuđoj boli koju sadist ne nanosi direktno nego promatra kako drugi pate. Općenito, za svakodnevni sadizam vrijedi da je negativno povezan s privrženošću roditeljima, a pozitivna korelacija je vidljiva s traženjem uzbuđenja, konzumacijom alkohola i droga, prisutnošću depresivnih simptoma te impulzivnošću (Buckels i sur., 2013). Koristan je kod želje za postizanjem moći s obzirom na osvetničke karakteristike ponašanja koje su poželjne u poslovnom životu (Book i sur., 2016). Prema evolucijskom gledištu, sadizam je služio u cilju

povećanja reproduktivnosti pošto je takav obrazac ponašanja donosio moć u društvu, pa se doživljava kao evolucijska ostavština (Paulhus i Dutton, 2016). U romantičnim vezama, svakodnevni sadizam očituje se u zlostavljanju partnera i u nekim oblicima seksualne agresije (Paulhus i sur., 2018).

1.3. Konflikti u romantičnom odnosu

Bez komunikacije ne bi postojali međusobni odnosi, a ona se odnosi na sposobnost osobe da izrazi svoje želje i potrebe te da obrati pozornost na ono što drugi misle i osjećaju. Pomoću komunikacije tražimo utjehu, pomoć ili potvrdu za naša djela i ponašanja (Pinjuh, 2015). Zato su komunikacija i ponašanja koja iskazujemo tijekom komuniciranja glavni element bliskih veza, a pogotovo zato što intimni odnosi zahtijevaju najviše truda i ulaganja. No, upravo ljudi u bliskim odnosima vrlo često smatraju da poznaju svoje bližnje dovoljno, da znaju njihove želje i potrebe te da ih ne trebaju ponovno saslušati pa vrlo često koriste pretpostavke koje mogu izazvati neželjene posljedice (Pinjuh, 2015; prema Ostrman, 2019). Prema Ostrman (2019), često takvo ponašanje koristimo kao dokaz da imamo znanje o svom partneru, da ga dobro poznajemo i da su naše pretpostavke upravo dokaz tog međusobnog poznavanja čime se stvara zamka u odnosu gdje se nagomilava nezadovoljstvo i osjećaj udaljenosti pa može doći do sukoba. Prema Brajša (2005; prema Pinjuh, 2015), loša i nejasna komunikacija često se pokazala prisutnim problemom kod obitelji s teškoćama. No, treba imati na umu da postojanje sukoba ne znači nužno negativnu kvalitetu partnerskog odnosa jer su, prema Sladović Franz (1999), sukobi neizbježni u situacijama međusobnih neslaganja dviju ili više strana gdje su prisutni različiti interesi, želje i potrebe među partnerima, te kada postoje vjerovanja da interesi osobe u odnosu ne mogu biti istovremeno zadovoljeni kad i partnerovi. Kroz interpersonalne konflikte saznajemo i učimo razumjeti emocije i namjere drugih. Dodatno, prema Canary i suradnicima (2001), također je utvrđeno kako su sukobi sastavni dio svakog stabilnog partnerskog odnosa, a čestina sukoba i njegov način rješavanja utječu na zadovoljstvo, stabilnost te kvalitetu veze (Notarius i sur., 1997; prema Kokorić, 2007; Gottman i Levenson, 2000). Shodno tome, potvrđeno je kako je najbolji prediktor dugoročnog uspjeha neke veze upravo način na koji se parovi nose sa svojim sukobima te njihovi komunikacijski obrasci tijekom samog konflikta (Notarius i sur., 1997; prema Kokorić, 2007). O sukobu kao poželjnom ili nepoželjnom obrascu komunikacije možemo govoriti tek u vidu posljedica koje je izazvao, a ono što može biti djelotvorno ili nedjelotvorno su strategije rješavanja sukoba.

1.3.1. Vrste konflikta i način njihovog rješavanja u romantičnom odnosu

Ljudi sukob vrlo često karakteriziraju kao nepoželjni aspekt veze i često su skloni njegovu izbjegavanju. Ova pretpostavka leži u tome što ljudi u narušenom partnerskom odnosu koriste mnogo više negativnih ponašanja poput kritiziranja, emocionalnog povlačenja, prigovarivanja, agresivnosti, neuvažavanja, prezira te odbacivanja partnera (Christensen i Heavey, 1990). Takva ponašanja su, razumljivo, manje učinkovita u rješavanju razmirica između partnera te dovode do još jačeg narušavanja kvalitete odnosa. S druge strane, utvrđeno je kako su oni parovi koji su zadovoljni svojim odnosom koristili više konstruktivne strategije (Christensen i Heavey, 1990). Zato se može reći da strategije koje partneri koriste za rješavanje sukoba u svom odnosu velikim dijelom razotkrivaju prirodu njihova odnosa (Canary i sur., 1993) te su važan prediktor trajanja partnerskog odnosa (Murray i sur., 1996). Dakle, načini komunikacije nazivaju se stilovi ili obrasci komunikacije (Sullaway i Christensen, 1983). Oni mogu olakšati, otežati ili onemogućiti komunikaciju pa su se zato istraživači usmjerili na utjecaj komunikacije tijekom konflikata na pogoršanje ili poboljšanje bliskih odnosa ovisno o stilu komuniciranja (Pranjić, 2012). Upravo su se način rješavanja problema i sukoba pokazali kao čimbenici koji vjerojatno utječu na vezu više nego ostali oblici interakcije (Canary i sur., 2001). Prema Ohbuchi i Kitanaka (1991), u svakom odnosu tijekom konflikta pronalazimo određena ponašanja koja mogu biti konstruktivna (štite odnos i unaprjeđuju ga) i destruktivna (uništavanje odnosa). Konstruktivna ponašanja očituju se kroz smirenu otvorenu diskusiju o problemu, međusobnu suradnju i slušanje, korištenje kompromisa i isprika, pružanje podrške, pokazivanje privrženosti te pokušaj rješavanja nesuglasica na obostrano zadovoljstvo. Ovaj oblik komunikacije češće koriste parovi koji su zadovoljni svojim odnosom (Christensen i Heavey, 1990). S druge strane, destruktivna ponašanja u sukobu ispoljavaju se kroz upotrebu fizičke ili verbalne agresije prema partneru ili nekom objektu te kroz povlačenje ili udaljavanje (Goeke-Morey i sur., 2002., prema Papp i sur., 2002). Partneri često misle da, ako izbjegnu konflikt, manje će naštetiti vezi, no dugoročno to dovodi do većih negativnih posljedica s obzirom da partneri nisu u mogućnosti voditi otvoren razgovor (Hojjat, 2000).

Christensen i Shenk (1991) u svom radu govore o postojanju tri stila komunikacije, a to su obrazac konstruktivne komunikacije, obrazac uzajamnog izbjegavanja rasprave i suzdržavanja te, posljednje, obrazac zahtijevanja promjene i povlačenja. Konstruktivna komunikacija odnos se na, već ranije navedeno, otvoreno raspravljanje o konfliktnim temama te zajedničko rješavanje problema uz izražavanje emocija. Partneri koji koriste ovaj oblik komunikacije vrlo rijetko izbjegavaju razgovor (Christensen i Shenk 1991; Markman i sur.

1993; prema Ogolsky i Gray, 2015). Druga dva obrasca komunikacije pojačavaju konflikt te ga vrlo često i održavaju. Kod uzajamnog izbjegavanja, karakteristično je da oba partnera izbjegavaju sukob kroz fizičku izolaciju, šutnju ili izbjegavanje teme koja bi mogla izazvati sukob, čime se problem i njegovo rješavanje ignorira, a nezadovoljstvo se pojačava. Partneri se međusobno ne kritiziraju jer se oba povlače (Christensen i Shenk, 1991). Istraživanje Bodenmann i suradnika (2006) govori o tome da su izbjegavajući parovi najčešće stariji i u trajnijim vezama. Izbjegavanje je jedan od najmanje prilagodljivih (Cahn, 1990) i možda najdestruktivnijih stilova upravljanja sukobom u privatnim odnosima (Levenson i sur., 1993; Heavey i sur., 1993). Također, ima i izbjegavajućih parova koji su vrlo zadovoljni svojim odnosom (Pranjić, 2012; prema Hantak, 2020). No, kako se neriješeni problemi nagomilavaju zbog izbjegavanja sukoba tako su parovi sve manje zadovoljni svojim odnosom za razliku od onih koji koriste obrazac konstruktivne komunikacije (Gottman, 1993). Treći stil komunikacije, točnije obrazac zahtijevanja i povlačenja, najproučavaniji je stil komunikacije zbog njegove povezanosti s prekidima (Christensen i Shenk, 1991; Baucom i sur., 2010). Obrazac zahtijevanja/povlačenja može se podijeliti u dva obrasca: obrazac muškog zahtijevanja i ženskog povlačenja te obrazac ženskog zahtijevanja i muškog povlačenja. Kod ovog obrasca, jedan partner pokušava potaknuti promjenu, drugog partnera uključiti u raspravu, kritizira ga ili se žali (zahtijevanje promjene), dok drugi tu promjenu izbjegava kroz šutnju ili odlazak (Christensen i Shenk, 1991). Prema istraživanjima (Christensen, 1988; Christensen i Heavey, 1990; Heavey i sur., 1993), žena je ta koja najčešće zahtijeva, a muškarac se povlači. Također, istraživanja pokazuju da oni parovi koji izbjegavaju raspravu češće će se u započetim raspravama ponašati po obrascu zahtijevanja i povlačenja (Bodenmann i sur., 2006; Christensen i Shenk, 1991).

1.3.2. Spolne razlike u rješavanju konflikta

Istraživanja su pokazala da kada je tema rasprave bitna ženi, tada ona više zahtijeva, a muškarac se povlači, no kada je tema rasprave bitna muškarcu tada nema razlike u muškom i ženskom zahtijevanju i povlačenju (Christensen i Heavey, 1990; Heavey i sur., 1993). O češćem ženskom zahtijevanju izvještavaju gotovo svi istraživači koji su proučavali ovo područje (Christensen i Heavey, 1990; Christensen i Shenk, 1991; Heavey i sur., 1993). Takve razlike u ženskom zahtijevanju i muškom povlačenju mogu se objasniti na biološki način, te razlikom u socijalizaciji - njihovim različitim društvenim ulogama i očekivanjima od strane okoline (Gelman i Taylor, 2000; prema Holley i sur., 2010; Obradović i Čudina Obradović, 2000). Prema Christesenu i Heaveyju (1990), žena zahtijeva promjenu zbog nezadovoljstva svojom

pozicijom u socijalnoj strukturi. Dakle, socijalizacijske razlike objašnjavaju se na način da su žene odgajane da više vrednuju bliskost i intimnost, dok su muškarci socijalizirani za vrijednost neovisnosti i autonomije (Miller, 1976; prema Holley i sur., 2010; Obradović i Čudina Obradović, 2000). Zbog položaja žena u društvu, one se moraju više izboriti da bi poboljšale svoju poziciju (Peplau i Gordon, 1997; prema Holley i sur., 2010), dok muškarci imaju veću kontrolu nad resursima pa često manje ulažu u očuvanje veze (Kenney, 2006; prema Holley i sur., 2010; Obradović i Čudina Obradović, 2000). Nadalje, istraživanja u vezi rodni uloga u kontekstu sukoba također navode kako se smatra da su muškarci manje sposobni upravljati odnosima pa se zato od njih očekuje da ostanu mirni (Haferkamp, 1991), a istraživanja pokazuju njihovu sklonost povlačenju tijekom rješavanja sukoba (Obradović i Čudina Obradović, 2000). No, istraživanje Neffa i Hartera (2002) govori kako su i muškarci i žene izjavili da sukobe obično rješavaju na konstruktivan način. Općenito su stilovi komunikacije o kojima su izvještavali muškarci i žene bili slični. S obzirom da su percepcije sudionika o stilu rješavanja sukoba njihovih partnera obično varirale u skladu s njihovim vlastitim stilom rješavanja sukoba, može se raditi o velikom stupnju subjektivnosti u percepcijama rješavanja konflikta (Neff i Harter, 2002). Dakle, muškarci i žene koji su koristili kompromisne obrasce komuniciranja imali su mnogo veću vjerojatnost da će i svoje partnere doživljavati kao kompromisne rješavatelje sukoba (Neff i Harter, 2002). S druge strane, muškarci koji su podredili svoje potrebe imali su jednaku vjerojatnost da će svoje partnerice percipirati kao one koje sebi daju prioritet, koje su kompromisne ili samopodređene, dok je većina žena koje su podredile osobne potrebe svoje partnere doživljavala kao one koji sebi daju prioritet (Neff i Harter, 2002). Nadalje, oni koji su se odrekli vlastitih potreba autentično su naveli razloge za svoje postupke koji su odražavali istinsku brigu za drugoga, dok su oni, koji su se neautentično odrekli svojih potreba, uglavnom to učinili kako bi izbjegli sukobe u vezi (Neff i Harter, 2002). Ukratko, rezultati Neffa i Hartera (2002) ukazuju na to da ponašanje žena koje su orijentirane na druge u odnosima ne odražava uvijek njihovo "pravo ja". Čini se kako su postupci žena povezani s raznim situacijskim čimbenicima poput neravnoteže moći u vezi, straha od negativnih posljedica te nedostatkom potvrde u odnosu (Neff i Harter, 2002). Stoga je veća vjerojatnost da će žene, koje se odreknu svojih potreba u odnosu, to učiniti neautentično, obojano raznim društvenim normama koje su tradicionalno usvojile kako bi zadovoljile muškarce (Miller, 1986; Okin, 1989; prema Neff i Harter, 2002).

1.4. Odnos između stilova privrženosti, mračne tetrade, načina rješavanja sukoba i određenih sociodemografskih varijabli

Stilovi privrženosti i mračna tetrada

Osobine mračne tetrade povezane su sa privrženosti partneru (Brewer i sur., 2018), no kod istraživanja povezanosti ovih dviju varijabli važno je napomenuti da neka istraživanja koriste isključivo usporedbu sigurne i nesigurne privrženosti, dok druga koriste sva četiri tipa privrženosti za usporedbu pa nalazi nisu jednoznačni (Smolewka i Dion, 2005). Kao što je već poznato, osobe sa sigurnim stilom privrženosti iskazuju ponašanja koja su adaptivna i zdrava, dok osobe s nesigurnim stilom privrženosti pokazuju neadaptivna ponašanja koja su vidljiva i kod osoba s izraženim crtama ličnosti mračne tetrade (Jonason i sur., 2012). Diehl i suradnici (1998) u svom istraživanju govore o tome kako je privrženost u najranijoj dobi jedan od glavnih čimbenika za razvoj crta mračne tetrade. Najčešće su anksiozni i dezorganizirani stil privrženosti odgovorni za razvitak socijalno nepoželjnih ponašanja. Nadalje, odbijajuća privrženost povezana je s nekim dijelovima mračne tetrade, no osobe s ovim stilom privrženosti ipak su bolje prilagođene svakodnevnom životu od osoba s anksioznim ili dezorganiziranim stilom privrženosti (Diehl i sur., 1998). No, važno je naglasiti, kao što je već spomenuto ranije, kako osobe s mračnim crtama ličnosti nisu same odabrale ovakav koncept ponašanja i prilagodbe, nego su određeni nizom bioloških i okolinskih čimbenika. Prema Jonasonu i suradnicima (2012), crte ličnosti mračne tetrade mogu se razviti kao odgovor na nesigurnu i nepovoljnu okolinu. Dakle, ako djetetu nije osigurana sigurna baza tokom istraživanja okoline, dijete češće razvija nesigurnu privrženost, u većem je strahu od okoline te ju percipira kao hostilnu (Isabella, 1993).

Krenuvši od narcizma, smatra se da razvoj narcizma potječe iz djetinjstva. Prema istraživanju Thomaesa i suradnika (2009), narcizam u djetinjstvu povezan je s niskim samopoštovanjem koje proizlazi iz negativnih interakcija djeteta s roditeljem. Točnije, kada roditelj ne pruža djetetu dovoljno suosjećanja i pažnje, dijete se fiksira na nezreli, egocentrični i grandiozni stadij razvoja (Watson i Biderman, 1993) pa kasnije u odnosima narcis izbjegava bliske odnose kako bi zaštitio svoju ranjivu sliku o sebi (Smolewska i Dion, 2005). Suprotno tome, Thomaes i suradnici (2009) tvrde kako do narcizma može doći i kada roditelj precjenjuje svoje dijete na način da ga konstantno hvali ili povezuje djetetov trud s njegovom vrijednosti. No, narcisi generalno nisu sposobni formirati ni održavati značajne odnose, nego su oni krhki, nestabilni i nezdravi (Cramer, 2019). Sigurna privrženost pokazala se u negativnoj korelaciji s

narcizmom, dok su rezultati povezanosti narcizma i odbijajuće privrženosti konfliktni. Jonason i suradnici (2014) tvrde da je narcizam u negativnoj korelaciji s odbijajućom privrženošću, dok Cramer (2019) ističe da oni nisu ni u kakvom odnosu. Dezorganizirani i anksiozni stil privrženosti pokazali su se izraženijima kod narcisa (Cramer, 2019). Nadalje, prema istraživanju Rohmana i suradnika (2012), grandiozni narcizam je bio povezan s niskim razinama izbjegavajuće privrženosti, a ranjivi narcizam je bio pozitivno povezan s anksioznom privrženošću.

Što se tiče psihopatije, brojna istraživanja bavila su se proučavanjem razvoja psihopatije od djetinjstva, pa su tako Jonason i suradnici (2014) pronašli kako loša očinska briga dovodi do nekih oblika psihopatskog ponašanja. Zatim, Farrington (2006) je uvidio kako su loše roditeljstvo, zlostavljanje, majčina depresija i loš socioekonomski status pozitivno povezani sa psihopatijom, a Bailey i Shelton (2013) uz sve to nadodaju još i ravnodušni stil roditeljstva. Neodgovorno i zapostavljajuće roditeljstvo dovodi do razvitka nesigurne privrženosti, što može dovesti do asocijalnog ponašanja, karakterističnog za sekundarnu psihopatiju, koje je nastalo kao prilagodba na takav svijet (Unrau i Morry, 2017). Iako se psihopati razlikuju u stilovima privrženosti u bliskim odnosima, ipak najčešće razvijaju upravo nesigurne stilove privrženosti, posebno izbjegavajući stil privrženosti (Christian i sur., 2016). Odbijajući stil privrženosti pokazao se zaštitnim čimbenikom, a dezorganizirani stil privrženosti povezan je s nekim značajkama psihopatije (Psalich i sur., 2012). Uz to, Mack i suradnici (2011) u svom su istraživanju pokazali kako su osobe visoko na mjerama izbjegavajuće i anksiozne privrženosti također imale i više rezultate na nekim osobinama psihopatije poput niske empatije, manipulacije, te antisocijalno ponašanje. Također, neustrašivost (osobina subkliničkih psihopata) je bila pozitivno povezana s nesigurnim stilom privrženosti, odnosno, s obzirom da je privrženost takozvani mehanizam stvaranja sigurnosti, a dijete ne strahuje od okoline, privrženost će se slabije razviti (Unrau i Morry, 2017). Dodatno, neka istraživanja tvrde kako psihopati nisu skloni anksioznosti zbog svog emocionalno hladnog i rezerviranog karaktera s obzirom da je anksioznost karakterizirana visokom emocionalnošću te emocionalnom nestabilnošću (Cleckley, 1976; prema Savard i sur., 2015). No, unatoč tome, brojna su istraživanja potvrdila pozitivnu povezanost psihopatije i anksioznosti u privrženosti partneru (Bukač, 2019; Čopková i Lörincová, 2021)

Kod makijavelista je prevladavajući stil privrženosti odbijajuća privrženost (Ináncsi i sur., 2015). Sigurni stil privrženosti je u negativnoj korelaciji s makijavelizmom (Jonason i sur.,

2014). Christie i Geis (1970, prema Abell i sur., 2014) navode kako djeca nadopune one osobine koje roditelji ne posjeduju i tako se adaptiraju na život, što bi značilo da djeca lažljivih, manipulativnih i nemoralnih roditelja razvijaju moralna i submisivna ponašanja, dok djeca roditelja, koji ne pokazuju makijavelističke sklonosti, postaju manipulativna. Ovakvo stajalište, koje predstavlja hipotezu komplementarnosti, suprotno je od hipoteze modeliranja koja sugerira da se djeca ponašaju prema roditeljskom modelu (Kraut i Price, 1976, prema Lángu i Birkás, 2015). Dakle, loši odnosi s roditeljima dovode do razvoja nesigurne privrženosti. Zanimljivo je da kod djevojaka na razine makijavelizma snažno utječe majčino otuđenje, dok je kod dječaka pozitivan prediktor makijavelizma loša komunikacija s ocem (Láng i Birkás, 2015). Prema Ináncsi i suradnicima (2015), makijavelisti svoje partnere percipiraju jako negativno, no od njih traže prisnost koja im služi za iskorištavanje partnera u postizanju ciljeva. Dodatno, makijaveliste obilježava neravnoteža u emocionalnom funkcioniranju te doživljavanju neugodnih emocija (Paulhus i Williams, 2002). Neka istraživanja kazuju da se makijavelizam razvio, baš kao i izbjegavajuća privrženost, od odnosa s neekspresivnim i restriktivnim roditeljima (Abell i sur., 2014). Što se sadizma tiče, istraživanja na temu njegove povezanosti nedostaje s obzirom da je uključivanje sadizma u mračnu trijadu novije. No, moguće je da se sadizam, kao i ostale sastavnice mračne tetrade razvija kao odgovor na nesigurnu i nepovoljnu okolinu (Jonason i sur., 2012) te ga karakterizira neki od stilova nesigurne privrženosti, a negativno je povezan s privrženošću roditeljima (Buckels, 2012). Prema Balti i suradnicima (2019) svakodnevni sadizam povezan je s dezorganiziranom privrženošću, dok je prema Nickisch i suradnicima (2020) on pozitivno povezan isključivo s odbijajućom privrženošću, a mogući razlog tome je što im je zajednička negativna slika o drugima (Bartholomew i Horowitz, 1991). Nadalje, Russell i King (2016) navode kako fizički sadizam direktno predviđa seksualno nasilje, kao i odbijajuća privrženost.

Odnos stila privrženosti, mračne tetrade te komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja sukoba

Dokazano je kako osobe s različitim tipovima privrženosti na različite načine rješavaju sukobe u romantičnom odnosu, a sigurno privržene osobe zadovoljnije su načinom rješavanja sukoba s obzirom da su sposobne održavati stabilne bliske odnose te se nositi s poteškoćama u vezi (Crockett i Randall, 2006). Također, sigurno privrženi pojedinci pokazuju bolju komunikaciju, dok anksiozno privrženi pojedinci imaju više konflikata na dnevnoj bazi (Madey i Rodgers, 2009). Prema Fraleyju i Roismanu (2019), odrasli sa sigurnim stilom privrženosti

vjerojatnije će biti predani vezama i lakše će se prilagođavati stresnim situacijama na konstruktivne načine. Osobe s izbjegavajućom privrženosti, zbog straha od odbijanja i napuštanja, u bliskim odnosima također koriste obrazac istodobnog prilaženja i izbjegavanja (Rholes i sur., 2016) pa se to odražava i u načinu rješavanja sukoba s obzirom da je izbjegavanje mehanizam samozaštite od neugodnih iskustava. Dok osobe s dezorganiziranim stilom privrženosti rješavaju konflikte na manje konstruktivne načine, osobe s anksioznim stilom privrženosti sklonije su udovoljavati željama drugih, čak i kada se to kosi s njihovim uvjerenjima (Murphy i Bates, 1997).

Osim stila privrženosti, literatura pokazuje da su za ponašanje partnera u sukobu važne sastavnice poput individualnih osobina partnera (Canary i sur., 1993), spol partnera (Bouchard i sur., 1998), tip veze - bračne/izvanbračne (Brown i Booth, 1996), prethodno iskustvo partnera u sukobima (Feldman i Gowen, 1998) i slično. Shodno tome, ako osoba u sukobu posjeduje mračne osobine ličnosti, takvi pojedinci imaju povećanu sklonost agresivnim ponašanjima u sukobu. Primjerice, kada dođe do konflikta, narcisoidna osoba, kako bi obranila svoj status i sačuvala grandioznost, reagira na način da omalovažava drugu osobu koja joj predstavlja prijetnju te je sklona sebičnom, hostilnom i agresivnom ponašanju (Küfner i sur., 2013). Također, utvrđeno je da parovi s poremećajima u odnosu mnogo češće koriste negativne obrasce ponašanja u sukobu poput kritiziranja, prigovaranja, emocionalnog povlačenja, agresivnosti, neuvažavanja, prezira te odbacivanja partnera (Kokorić, 2007). Osim svega navedenog, istraživanja pokazuju i utjecaj trajanja partnerskog odnosa na pojavu sukoba te njihov način rješavanja, pa tako Canary i suradnici (2001) otkrivaju da se šansa za sukob u partnerskom odnosu povećava što je međusobno poznavanje partnera veće, s obzirom da su tada i u češćoj međusobnoj interakciji, ali su i više međuovisni kako su dulje u vezi. Također, Stafford i suradnici (2004) potvrđuju da se učestalost sukoba među partnerima povećava s protekom vremena, nevezano o tome radi li se o bračnom ili izvanbračnom partnerskom odnosu, dok Dush i Taylor (2012) tvrde da oni parovi koji su dulje u vezi i koji su stariji, imaju niže razine sukoba te rješavaju sukobe na konstruktivan način u usporedbi s mlađim parovima koji imaju više poteškoća u rješavanju sukoba zbog manjeg poznavanja partnera (Birditt i sur., 2009). Time se može zaključiti da konstruktivni obrasci komunikacije postaju stabilni tijekom vremena. No, dužina veze ne znači nužno i zdraviji odnos. Kada parovi ne nastavljaju s razvijanjem strategija rješavanja sukoba, veza je ugrožena, a takva stagnacija je bolje vidljiva u duljim vezama (Delatorre i Wagner, 2018).

Nadalje, na sukobe utječe i prisutnost djece. Naime, prema literaturi, prisutnost djece pokazala se povezanom s bračnim sukobima. Imati dijete mlađe od 18 godina ili koje je rođeno prije trenutne veze povezano je s višim razinama sukoba te korištenjem destruktivnih strategija (Dush i Taylor, 2012). S druge strane, parovi kod kojih ni jedan partner nije imao djecu prije braka češće koriste konstruktivne strategije pri rješavanju sukoba (Birditt i sur., 2009). Pokazalo se da je prisutnost djece u korelaciji s partnerovim stilovima rješavanja sukoba te da djeca mogu imati nepovoljni utjecaj na upravljanje sukobima u vezi te su vrlo često povod konflikata među partnerima (Metz i sur., 1994). Autori navode da bi to moglo biti povezano i s financijskim stanjem pošto djeca zahtijevaju veći trošak. Više razine sukoba mogu se pronaći i kod parova u braku u kojima žena ima posao s punim radnim vremenom koji više opterećuju žene zbog ostalih kućnih obaveza koje najčešće obavlja žena (Dush i Taylor, 2012). Takva preopterećenost žena radom može pridonijeti problemima u rješavanju sukoba, te njihovoj sklonosti ka destruktivnom rješavanju sukoba (Dush i Taylor, 2012).

Time dolazimo i do spolnih razlika u strategijama rješavanja sukoba. Istraživanja spolnih razlika u strategijama rješavanja konflikata dosta su kontradiktorna. Neki autori tvrde da su žene sklonije koristiti više strategija koje uključuju angažman, bilo pozitivan ili negativan, dok su muškarci skloniji biti defenzivni (Birditt i sur., 2009.; Woodin, 2011). No, istraživanje Kiecolt-Glassera i Newtona (2001) kazuje kako su muškarci češće pristajali na kompromis nego žene. Takve razlike mogu se objasniti različitim ulogama muškaraca i žena u različitim vezama, ali i time da se muškarci u romantičnim vezama procjenjuju na kritičniji način (Falcke i sur., 2008). Dodatno, istraživanje Delatorre i Wagner (2018) je pokazalo da su žene, koje su bile u izvanbračnoj zajednici, češće agresivnije rješavale sukobe nego udane žene, što se može objasniti u kontekstu značenja braka za žene kao službene zajednice koja pruža osjećaj veće emocionalne sigurnosti. Nadalje, pokazalo se da žene pokazuju veću razinu razumijevanja prema reagiranju partnera u sukobima, za razliku od muškaraca, no isto tako se pokazalo kako su žene kritičnije prema vlastitim vještinama rješavanja sukoba (Hojjat, 2000). Prema Obradović i Čudina Obradović (2000), žene bolje primjećuju probleme u vezi, više se poistovjećuju s vezom pa samim time više ulažu i očekuju od nje, dok muškarci s druge strane manje ulažu u njeno očuvanje. Istraživanje Igba i suradnika (2015) govori da muškarci najčešće koriste strategije povezane s dominacijom, forsiranjem, agresijom i konfrontacijom, dok žene koriste strategije povezane s nenasilnim izgladivanjem odnosa, kompromisom, povlačenjem i ostalim miroljubivim strategijama. U istraživanju Ostrman (2019) rezultati su pokazali da žene češće koriste konstruktivne strategije komunikacije i da više zahtijevaju. Za muškarce se

pokazalo kako se tijekom konflikta češće povlače čime je potvrđena hipoteza rodnog stereotipa koja govori da žene koriste pozitivne i pasivne strategije (kompromis, traženje rješenja), a muškarci se oslanjaju na natjecateljska i negativna ponašanja (kritiziranje, okrivljavanje) (Cupach i Canary, 1995; prema Ostrman, 2019).

Nadovezujući se na spolne razlike u rješavanjima sukoba, rezultati istraživanja pokazali su da muški istospolni parovi pokazuju veći obrazac povlačenja iz sukoba, dok su ženski istospolni parovi pokazali više obrazaca zahtijevanja (Baucom i sur., 2010). S druge strane, utvrdilo se kako ne utvrdili su postojanje razlike u pojedinim obrascima za muške i ženske parove (Holley i sur., 2010). Dodatno, utvrdilo se kako partneri u istospolnoj vezi koriste slične strategije rješavanja sukoba kao i partneri u heteroseksualnoj vezi (Haas i Stafford, 2005; prema Ogolsky i Gray, 2016). No, heteroseksualni parovi ipak češće, u odnosu na istospolne parove, koriste obrazac rješavanja sukoba u kojem prvo izbjegavaju raspravu, a onda kad započnu raspravu koriste obrazac zahtijevanja i povlačenja (Domingue i Mollen, 2009). Istospolni parovi vjerojatno koriste slične obrasce komunikacije zbog slične rodne socijalizacije. Također, istospolni parovi najvjerojatnije daju više prioriteta te predanosti svojim vezama i zato jer nemaju jednaku društvenu potvrdu ni pravno priznanje, a možda se i osjećaju manje vezani uz ulogu (Metz i sur., 1994). Iako su razlike u stilu rješavanja sukoba između istospolnih i heteroseksualnih parova minimalne, na obrazac komunikacije može utjecati i prisutnost ili odsutnost djece. No, razlike u rješavanju sukoba su bile izraženije kod žena nego kod muškaraca, bez obzira na seksualnu orijentaciju (Metz i sur., 1994).

Problemi kod rješavanja konflikta sve su češća boljka današnjih veza, a kao što su istraživanja pokazala, i jedan od najčešćih razloga prekida. Utvrđena je uloga duljeg poznavanja partnera na utjecaj strategija rješavanja sukoba (Birditt i sur., 2010; Woodin, 2011; Dush i Taylor, 2012). No, većina istraživanja bavila se ispitivanjem "svijetlih" osobina u kontekstu romantičnih odnosa. Zato je važno dodatno proučiti tamne strane osobnosti da bi se bolje razjasnilo kako osobe s takvom ličnosti doživljavaju veze i svog partnera. Isto tako, više je istraživanja koja su se bavila muškarcima u kontekstu mračne tetrade, (Jonason i sur., 2009; Jonason i sur., 2012; Holtzman i Donnellan, 2015; Tsoukas i March, 2018), a istraživanja koja uključuju žene u tom pogledu manjka. Stoga, na temelju navedene teorijske pozadine, cilj ovog istraživanja je razjašnjavanje prirode doživljavanja odnosa u kontekstu stila privrženosti u vezi s tamnim stranama osobnosti, tzv. mračnom tetradom - makijavelizmom, narcizmom, psihopatijom i sadizmom te s načinom rješavanja sukoba kod ženskog spola. Time bi se

obogatila dosadašnja saznanja na području istraživanja romantičnih odnosa i doprinijelo spoznajama primjenjivima u praksi.

2. Ciljevi i problemi

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati različite odnose između privrženosti u romantičnim odnosima, komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja sukoba te mračne tetrade, te pokušati predvidjeti doprinos stilova privrženosti i mračne tetrade u objašnjenju komunikacijskih obrazaca. U skladu s ciljevima i nalazima prijašnjih istraživanja, formirani su sljedeći problemi i hipoteze:

- 1) Utvrditi prosječne vrijednosti stila privrženosti, komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja konflikata, mračne tetrade i sociodemografskih varijabli.

Hipoteza 1: Očekujemo da sudionice koriste sve obrasce komunikacije, no najviše konstruktivnu komunikaciju i obrazac zahtijevanja. Zatim, očekujemo zastupljenost svih stilova privrženosti, uz dominantno sigurnu privrženost partneru tj. nisko izražen izbjegavajući i anksiozni stil privrženosti. Također, očekujemo da će žene pokazati niže vrijednosti na mjerama mračne tetrade.

- 2) Ispitati povezanost osobina ličnosti mračne tetrade i dimenzija privrženosti partneru te komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja konflikata u romantičnim odnosima.

Hipoteza 2: Očekujemo da će sigurni stil privrženosti biti negativno povezan s osobinama mračne tetrade, dok će nesigurni stilovi privrženosti biti pozitivno povezani s osobinama mračne tetrade.

Hipoteza 3: Konstruktivni komunikacijski obrasci u romantičnim odnosima bit će negativno povezani s osobinama ličnosti mračne tetrade te dimenzijama izbjegavajuće i anksiozne privrženosti partneru, dok će osobine mračne tetrade te dimenzije izbjegavajuće i anksiozne privrženosti biti pozitivno povezane sa strategijama koje uključuju ponašanja zahtijevanja/povlačenja.

- 3) Ispitati mogućnost predviđanja komunikacijskih obrazaca u romantičnim odnosima na temelju osobina ličnosti mračne tetrade i dimenzija privrženosti partneru.

Hipoteza 4: Osobine ličnosti mračne tetrade i dimenzije izbjegavajuće i anksiozne privrženosti bit će značajni negativni prediktori konstruktivnih komunikacijskih obrazaca tijekom sukoba.

Hipoteza 5: Osobine ličnosti mračne tetrade i dimenzije izbjegavajuće i anksiozne privrženosti bit će značajni pozitivni prediktori obrazaca zahtijevanja/povlačenja.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 333 sudionika. Zbog velike razlike u broju ženskih i muških sudionika iz uzorka je isključeno 37 muških sudionika (s obzirom da su činili svega 11,1% uzorka). Također, iz daljnjih analiza izostavljeno je i 27 osoba koje nisu zadovoljile postavljene uvjete, a to su da osoba treba kontinuirano živjeti sa svojim partnerom minimalno godinu dana, te dob koja je bila izvan traženog raspona (od 25 do 35 godina). Dodatno je iz daljnje analize isključeno 3 sudionika koji su bili multivarijantni outlieri. Time je dobiven konačan uzorak od 266 sudionika kojeg su činile žene u odgovarajućem dobnom rasponu koje su trenutno u romantičnoj vezi i žive sa svojim partnerom minimalno godinu dana. Aritmetička sredina dobi je 29,48 (SD = 3,29). Što se tiče seksualne orijentacije, najviši postotak čine osobe heteroseksualne orijentacije (89,5%), zatim biseksualne (6,8%), a najmanje homoseksualne orijentacije (3,8%). Prema statusu veze, 34,6% ih je u vezi, 18,4% je zaručeno, 32% u braku, 13,5% je u izvanbračnoj zajednici i 1,5% je u životnom partnerstvu. Prema radnom statusu, 8,3% je nezaposleno, 74,4% je trajno zaposleno, a 17,3% je povremeno zaposleno. Od ukupnog broja sudionika, 13,9% ih trenutno studira te ih 27,8% ima djecu.

3.2. Instrumenti

Upitnik sociodemografskih karakteristika

U prvom dijelu upitnika, osim instrumenata navedenih u nastavku, prikupljeni su sociodemografski podaci: dob, spol, seksualna orijentacija, podaci o studiranju, radnom statusu i statusu veze, trajanju trenutne romantične veze, o duljini življenja u istom kućanstvu sa svojim partnerom te imaju li djece.

Upitnik komunikacijskih obrazaca (*Communication Patterns Questionnaire* (Christensen i Sullaway, 1984))

Ovaj instrument je konstruiran za procjenu čestine pojavljivanja pojedinih problematičnih komunikacijskih obrazaca tijekom sukoba između partnera. Sastoji se od 35 čestica koje su podijeljene u tri dijela, tj. tri faze sukoba: kad se pojavi problem u vezi (4

čestice), tijekom rasprave o problemu (18 čestica) i nakon rasprave o problemu (13 čestica). Procjena odgovora daje se na skali od 1 „*nikad ili gotovo nikad*“ do 9 „*uvijek ili gotovo uvijek*“. Rezultati na subskalama upitnika komunikacijskih obrazaca formiraju se kao jednostavna linearna kombinacija odgovora na sva pitanja u subskalama. Mogući raspon rezultata na subskali konstruktivne komunikacije je od 9 do 81, pri čemu veći rezultat upućuje na konstruktivniju komunikaciju. Na ostalim subskalama raspon rezultata moguć je od 7 do 63, pri čemu veći rezultat upućuje na učestalije korištenje određenog obrasca komunikacije. U ovom istraživanju je korištena revidirana verzija koja se sastoji od subskale konstruktivne komunikacije, subskale osobnog zahtijevanja i partnerovog povlačenja te subskale partnerovog zahtijevanja i osobnog povlačenja. Dobiveni koeficijenti pouzdanosti, izraženi Cronbach alfa za subskale u originalnom istraživanju iznosili su $\alpha_1 = ,81$, $\alpha_2 = ,62$, $\alpha_3 = ,86$. Pouzdanost unutarnje konzistencije izračunata na našem uzorku iznosi $\alpha = ,89$ za konstruktivnu komunikaciju, $\alpha = ,83$ za subskalnu osobnog zahtijevanja i partnerovog povlačenja, te za subskalnu partnerovog zahtijevanja i osobnog povlačenja $\alpha = ,80$.

Kratka skala mračne tetrade (eng. *Short Dark Tetrad*, Paulhus i sur., 2021, prema Ribar, Wertag i Sučić, 2022)

Instrument se sastoji od 28 čestica, po 7 za svaku mračnu crtu ličnost: makijavelizam, narcizam, psihopatiju i sadizam. Slaganje s tvrdnjama iskazuje se na Likertovoj skali od 1 do 5, pri čemu 1 označava „*uopće se ne slažem*“, a 5 „*u potpunosti se slažem*“. Ukupni rezultat na svakoj mračnoj crti ličnosti računa se kao prosječna vrijednost sedam pripadajućih čestica, a pouzdanosti sve četiri subskale originalnog upitnika iznose $\alpha = ,78$ za makijavelizam, $\alpha = ,83$ za narcizam, $\alpha = ,82$ za psihopatiju i $\alpha = ,82$ za sadizam (Paulhus i sur., 2021). U ovom istraživanju korišten je hrvatski prijevod Ribar i suradnika (2022). Teorijski raspon za svaku subskalnu kretao se između 1 i 5. Pouzdanost unutarnje konzistencije izračunata na našem uzorku iznosi $\alpha = ,76$ za Makijavelizam, $\alpha = ,82$ za narcizam, $\alpha = ,73$ za psihopatiju i $\alpha = ,64$ za sadizam.

Modificirana verzija Inventara iskustva u bliskim vezama (Kamenov i Jelić, 2003)

Upitnik se sastoji se od 18 čestica koje se podijeljene u 2 subskale po 9 čestica: skala izbjegavanja (čestice označene neparnim brojevima), te skala anksioznosti (čestice označene parnim brojevima). Sudionik treba procijeniti svoj stupanj slaganja s pojedinim tvrdnjama na skali od 1 („*uopće se ne slažem*“) do 7 („*potpuno se slažem*“). Rezultat na pojedinoj skali se računa zbrajanjem odgovora s prethodno rekodiranim česticama pod brojem 9, 13 i 17, koje

ukazuju na manju sklonost izbjegavajućoj privrženosti. Posebno se zbrajaju bodovi na parnim česticama jer se one odnose na dimenziju anksioznosti, a posebno na neparnim česticama jer se one odnose na dimenziju izbjegavanja. Općenito, viši rezultat na pojedinoj skali ukazuje na veću izraženost anksiozne ili izbjegavajuće privrženosti. Mogući raspon rezultata iznosi od 9 do 63 za svaku skalu, uz očekivani medijan na razini 36, prema kojem se onda određuju visoko/nisko anksiozni/izbjegavajući pojedinci. Zatim se vrši kategorizacija u jedan od četiri tipa privrženosti, ovisno o rezultatima na dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja. U istraživanju Kamenov i Jelić (2003) mjerena pouzdanost za pojedinu subskalu je zadovoljavajuća; unutarnja konzistencija čestica na anksioznoj privrženosti iznosila je ,82, a na izbjegavajućoj privrženosti ,86. Pouzdanost unutarnje konzistencije izračunata na našem uzorku iznosi $\alpha = ,83$ za anksioznu privrženost, te $\alpha = ,86$ za izbjegavajuću privrženost.

Tablica 1. Prikaz formiranja tipa privrženosti na temelju rezultata na skali izbjegavanja i anksioznosti (medijan 36)

		Izbjegavanje	
		≤ 36	> 36
Anksioznost	≤ 36	Sigurna privrženost	Odbijajuća privrženost
	> 36	Zaokupljena privrženost	Plašljiva privrženost

3.3. Postupak

Prije samog početka prikupljanja podataka, zatražene su te dobivene dozvole i prijevodi za korištenje prethodno navedenih instrumenata. Istraživanje je provedeno *online*, putem aplikacije *Google Forms*, te su se podaci prikupljali tijekom mjeseca travnja 2023. godine. Upitnik je bio objavljen na različitim društvenim mrežama (Facebook – poveznica je bila objavljena u različitim grupama u kojima je većina mladih članova i u grupama koje se bave psihologijskom tematikom, zatim na WhatsAppu te na Instagramu), na raznim e- mail adresama te metodom snježne grude gdje se zamolilo sudionike da prosljede poveznicu onima koji zadovoljavaju postavljene uvjete. U objavama je bilo naglašeno da u istraživanju mogu sudjelovati oni sudionici koji pripadaju mlađoj odrasloj dobi u rasponu od 25 do 35 godina te oni koji kontinuirano žive sa svojim partnerom u istom kućanstvu minimalno godinu dana. Prije samog ispunjavanja upitnika, sudionici su mogli pročitati sve bitne informacije o samom

istraživanju te garantiranu anonimnost podataka. Istraživanje je provedeno u skladu s etičkim načelima struke po Kodeksu etike psihološke djelatnosti Hrvatske psihološke komore (Hrvatska psihološka komora, 2005). Sudionicima je dana e-mail adresa autorice kojoj se mogu obratiti za više informacija o istraživanju. Pristanak na sudjelovanje je prikupljen tako što je sudionicima rečeno da nastavkom na sljedeću stranicu daju svoj pristanak na sudjelovanje. Sudionici nisu morali davati svoje osobne podatke niti e-mail adrese, a prikupljeni podaci čuvali su se na osobnom računalu kojem je mogla pristupiti samo istraživačica. Procijenjeno vrijeme ispunjavanja upitnika bilo je približno 10 do 15 minuta.

4. Rezultati

Cjelokupna statistička analiza podataka provedena je u računalnom programu IBM SPSS Statistics 26 programskom paketu. Kako bismo odgovorili na probleme istraživanja i testirali postavljene hipoteze, prvo smo formirali rezultate na korištenim skalama, utvrdili prosječne vrijednosti i raspršenja. Kao odgovor na prvi problem, prikazani su prosječni rezultati i distribucija rezultata koje su sudionice postigle na standardiziranim instrumentima korištenim u istraživanju (Tablica 2.).

Tablica 2. Tablični prikaz deskriptivne statistike na uzorku žena (N= 266)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>C</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Indeks asimetrije</i>	<i>Indeks spljoštenosti</i>
Dob	29,48	3,29	29	25	35	1,31	-4,23
Trajanje veze	6,74	3,91	6	1	18	5,1	-0,04
Zajedničko življenje s partnerom	3,98	2,99	3	1	15	8,24	3,29
Djeca DA/NE	0,28	0,45	0	0	1	6,68	-3,41
Anksiozna privrženost	25	10,25	24	9	56	4,19	0,05
Izbjegavajuća privrženost	17,49	8,41	15	9	53	9,45	6,29
UKO (konstruktivna komunikacija)	66,68	12,04	70	26	81	-7,96	3,87
UKO (osobno zahtijevanje/partnerovo povlačenje)	20,35	10,89	18	7	50	5,22	-0,7
UKO (partnerovo zahtijevanje/osobno povlačenje)	17,67	9	16	7	49	7,31	3,41
Makijavelizam	2,83	0,75	2,86	1	5	0,43	-0,25
Narcizam	2,74	0,82	2,71	1	5	1,21	-0,91
Psihopatija	1,58	0,6	1,43	1	4	9,88	6,98
Sadizam	1,45	0,48	1,29	1	4,29	14,87	25,6

Napomena: *C* = medijan; UKO = Upitnik komunikacijskih obrazaca

Razvidno je kako većina varijabli nema normalnu raspodjelu rezultata. Normalnost distribucija izračunata je pomoću indeksa asimetrije i spljoštenosti, a pomoću Mahalanobisove distance isključeni su multivarijatni outlieri. Iako je time naizgled prekršen jedan od preduvjeta različitih statističkih postupaka, valja imati na umu da prema Teoremu centralne granice, ukoliko je uzorak dovoljno velik, teorijska normalnost raspodjele rezultata može se pretpostaviti te pretpostavka o njoj ne mora nužno proizlaziti iz distribucije samih rezultata (Field, 2013). Budući da je u ovom uzorku prikupljeno 266 sudionika, parametrijski testovi primijenjeni u nastavku trebali bi biti robusni na spomenuta odstupanja raspodjele rezultata od normalne distribucije (Field, 2013; Saki i Tabesh, 2014).

Izbjegavajuća i anksiozna privrženost imaju pozitivne asimetrične raspodjele, s time da anksiozna privrženost ima blago pozitivnu asimetričnu raspodjelu koja naginje normalnoj distribuciji. Navedeno je vidljivo i iz vrijednosti mjera centralne tendencije, pa, prema

očekivanjima, deskriptivni podaci ukazuju na prosječno niske rezultate na subskalama anksiozne i izbjegavajuće privrženosti, uz nešto veće odstupanje od prosjeka na anksioznoj privrženosti. Dodatno, prema uputama Kamenov i Jelić (2003) za kategoriziranje u tipove privrženosti ovisno o rezultatima na dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja ($C = 36$), a s obzirom da su aritmetičke sredine i medijani izbjegavanja i anksioznosti ispod vrijednosti 36, možemo zaključiti kako većina sudionica ima dominantno sigurnu privrženost partneru te nisko izraženo izbjegavanje i anksioznost. Specifičnije, prema osnovnim opisima četiri stila privrženosti, 82,7% sudionika se identificiralo sa sigurnim stilom privrženosti, 13,5% sa zaokupljenim, 1,5% s plašljivim, te 2,3% s odbijajućim.

Konstruktivna komunikacija ima blago negativno asimetričnu distribuciju koja ne odstupa u većoj mjeri od normalne distribucije. To nam govori da se većina rezultata zadržava na višim vrijednostima, odnosno, sudionice tijekom konflikta najčešće koriste konstruktivnu komunikaciju, dok su prosječne i centralne vrijednosti korištenja obrazaca zahtijevanja/povlačenja relativno niske (njihove distribucije su blizu normalnima, no blago naginju prema pozitivno asimetričnoj raspodjeli). Nadalje, što se osobina mračne tetrade tiče, na ovom uzorku je najviše izražen makijavelizam, a zatim narcizam nakon kojeg slijedi psihopatija, dok je sadizam najmanje prisutan. Na subskalama makijavelizma i narcizma dobivene su distribucije bliske normalnima, odnosno rezultati se grupiraju oko srednje vrijednosti, no također blago naginju prema pozitivno asimetričnoj raspodjeli, što znači da se grupiraju na nešto nižim vrijednostima. Distribucije dobivenih rezultata na subskalama psihopatije i sadizma su pozitivno asimetrične, što znači da se odgovori sudionica grupiraju oko nižih vrijednosti. Takvi rezultati nisu neobični s obzirom na etiologiju osobina mračne tetrade kod koje se radi o osobinama maladaptivnog i zlonamjernog karaktera, za koje nije karakteristično da su izražene u visokoj mjeri (Paulhus i Williams, 2002). S obzirom da se psihopatija i sadizam smatraju najekstremnijim osobinama mračne tetrade, i očekivano je da će se rezultati grupirati oko nižih, eventualno srednjih vrijednosti. Također, brojna istraživanja govore o tome da su one dosta niže kod žena, koje i čine ovaj uzorak.

Drugi problem bio je ispitati povezanost stilova privrženosti i strategija rješavanja konflikata te osobina mračne tetrade. Zbog odstupanja većine varijabli od normalne distribucije, korišten je Spearmanov koeficijent.

Tablica 3. Spearmanovi koeficijenti korelacije svih varijabli uključenih u istraživanje (N=266)

	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Anksiozna privrženost	,36**	-,39**	,51**	,34**	,28**	,08	,27**	,27**	-,02	-,07	-,08
2. Izbjegavajuća privrženost		-,53**	,29**	,35**	,17**	-,09	,09	,06	,09	-,1	-,09
3. UKO (konstruktivna komunikacija)			-,64**	-,52**	-,08	,09	-,18**	-,09	-,13*	,06	-,06
4. UKO (osobno zahtijevanje/partnerovo povlačenje)				,64**	,19**	,04	,32**	,16**	,06	,09	,09
5. UKO (partnerovo zahtijevanje/osobno povlačenje)					,14*	,15*	,37**	,17**	-,04	0	,04
6. Makijavelizam						,31**	,35**	,34**	-,06	,16**	-,1
7. Narcizam							,41**	,26**	-,03	-,07	-,02
8. Psihopatija								,39**	-,11	-,11	-,03
9. Sadizam									-,09	-,14*	-,01
10. Dob										,30**	,49**
11. Trajanje veze											,71**
12. Zajedničko življenje s partnerom											

Napomena: ** $p < ,01$, * $p < ,05$; UKO = Upitnik komunikacijskih obrazaca

Kao što je vidljivo iz tablice 3., subskala anksiozne privrženosti značajno je nisko negativno povezana s konstruktivnom komunikacijom, dok je s obrascima zahtijevanja/povlačenja značajno pozitivno povezana, konkretno, nešto više s obrascem osobno zahtijevanje/partnerovo povlačenje. To znači da pojedinci, kod kojih je izražena anksiozna privrženost, rjeđe koriste obrazac konstruktivne komunikacije. U skladu s očekivanjima, najviša korelacija anksiozne privrženosti je sa subskalom osobno zahtijevanje/partnerovo povlačenje, što znači da anksiozno privrženi pojedinci najčešće koriste obrazac osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja. Od osobina mračne tetrade, anksiozna privrženost je značajno nisko pozitivno povezana s makijavelizmom, psihopatijom i sadizmom. Dakle, povezana je sa svim varijablama osim narcizma, a nije povezana ni sa sociodemografskim varijablama, odnosno sa dobi, trajanjem veze te trajanjem zajedničkog življenja s partnerom. Nadalje, subskala izbjegavajuće privrženosti je značajno nisko pozitivno povezana sa subskalama zahtijevanja/povlačenja, te sa subskalom makijavelizma, dok je sa subskalom konstruktivne komunikacije značajno umjereno negativno povezana, što je u skladu s

očekivanjima. To znači da sudionice koje su izbjegavajuće privržene donekle češće koriste obrasce zahtijevanja/povlačenja te se očituje trend prema višim vrijednostima na osobini makijavelizma. Općenito, kod komentiranja brojčano viših ili nižih veza, bitno je napomenuti da nije provedeno testiranje razlika korelacija jer to nije u užem fokusu rada.

Što se tiče komunikacijskih obrazaca, osim već spomenutog, subskala konstruktivne komunikacije je, od osobina mračne tetrade, značajno nisko negativno povezana samo sa subskalom psihopatije. Subskale zahtijevanja/povlačenja su značajno umjereno pozitivno povezane s varijablama makijavelizma, psihopatije (najviše) i sadizma, dok je obrazac partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja još značajno nisko pozitivno povezan i sa subskalom narcizma. Od sociodemografskih varijabli, samo se dob pokazala značajno nisko negativno povezana sa subskalom konstruktivne komunikacije. To znači da se konstruktivna komunikacija smanjuje s dobi. Nadalje, nije utvrđena statistički značajna povezanost dobi i obrazaca zahtijevanja/povlačenja.

Od osobina mračne tetrade, makijavelizam je, uz već spomenute korelacije s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti te obrascima zahtijevanja/povlačenja, pokazao i pozitivnu značajnu korelaciju s varijablom trajanja veze koja je niska. Kod narcizma, uz korelaciju s partnerovim zahtijevanjem/osobnim povlačenjem, nije utvrđena ni jedna druga značajna korelacija. Osim ranije spomenutih korelacija s anksioznom privrženosti i svih troje obrazaca komunikacije tijekom konflikata, psihopatija također nije pokazala značajne korelacije sa sociodemografskim varijablama. S druge strane, sadizam je uz korelacije s anksioznom privrženosti i obrascima zahtijevanja/povlačenja, pokazao i značajno nisku negativnu povezanost s trajanjem veze.

Nadovezujući se na sociodemografske varijable, osim već spomenutog, trajanje veze je još značajno visoko pozitivno povezano s trajanjem zajedničkog življenja s partnerom. Također, i dob se pokazala značajno blago pozitivno povezanom s trajanjem veze te srednje pozitivno povezanom s trajanjem zajedničkog življenja.

Interkorelacije varijabli unutar blokova su značajne i uglavnom umjerene. Konkretnije, interkorelacija stilova privrženosti je umjerena. Nadalje, interkorelacije između obrazaca komunikacije tijekom konflikta su nešto više od onih između stilova privrženosti, no također umjerene, kao i interkorelacije osobina mračne tetrade. Najviša korelacija je između narcizma i psihopatije.

Kako bi se provjerilo koje varijable su značajni prediktori obrazaca komunikacije u rješavanju konflikata i u kojem ga postotku objašnjavaju provedene su hijerarhijske regresijske analize.

Tablica 4. Rezultati hijerarhijske regresijske analize s konstruktivnom komunikacijom kao kriterijem ($N=266$)

Prediktor	1. korak (β)	t	2. korak (β)	t
1. Anksiozna privrženost	-,23*	-4,43	-,23*	-4,20
Izbjegavajuća privrženost	-,49*	-9,37	-,48*	-9,08
2. Makijavelizam			,03	,46
Narcizam			,07	1,29
Psihopatija			-,13**	-2,12
Sadizam			,07	1,28
R	,60		,61	
R^2	,36		,37	
Adj. R^2	,35		,36	
ΔR^2	,36*		,02	
ΔF	73,32*		1,55	
F	73,32*		25,68*	

Napomena: * $p < ,01$, ** $p < ,05$

Kako bi odgovorili na treći postavljeni problem, odnosno utvrdili relativni doprinos rezultata na dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja te skali mračne tetrade, objašnjenju varijance određenog stila komunikacijskog obrasca tijekom rješavanja konflikta, provedene su hijerarhijske regresijske analize. Prethodno je provjerena normalnost reziduala i homoscedasticitet za sve tri kriterijske varijable koji su se pokazali zadovoljavajućima. Dodatno, utvrđeno je da nema multikolinearnosti (VIF vrijednosti nisu iznad 10). Dakle, pretpostavke za provođenje regresijske analize su zadovoljene.

Prvom provedenom hijerarhijskom regresijskom analizom u dva koraka objašnjeno je 37% ukupne varijance konstruktivne komunikacije. Dobiveni koeficijenti multiple regresije u prvom i drugom koraku su značajni na razini od 1%. U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize kao prediktori konstruktivne komunikacije uvršteni su stilovi privrženosti i kao što je vidljivo iz tablice 4., oba prediktora su značajna, s time da se izbjegavajuća privrženost pokazala boljim prediktorom. Stilovi privrženosti samostalno objašnjavaju 36% varijance konstruktivne komunikacije. U drugom koraku dodajemo osobine mračne tetrade koji objašnjavaju dodatnih 2% varijance konstruktivne komunikacije, a to povećanje je izrazito malo. U drugom koraku su se stilovi privrženosti također pokazali značajnim prediktorima dok

se od osobina mračne tetrade jedino psihopatija pokazala značajnim prediktorom. No, promjena u drugom koraku nije statistički značajna.

Dakle, najznačajniji negativni prediktori konstruktivne komunikacije u oba koraka su izbjegavajuća privrženost, zatim slijedi anksiozna privrženost, te, u drugom koraku, psihopatija. Ostale varijable nisu značajni prediktori što nije neočekivano, s obzirom da su njihove korelacije s kriterijem neznačajne.

Tablica 5. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa subskalom osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja kao kriterijem (N=266)

Prediktor	1. korak (β)	<i>t</i>	2. korak (β)	<i>t</i>
1. Anksiozna privrženost	,43*	7,78	,38*	6,70
Izbjegavajuća privrženost	,20*	3,60	,19**	3,36
2. Makijavelizam			,01	,15
Narcizam			-,04	-,59
Psihopatija			,22**	3,39
Sadizam			-,04	-,65
<i>R</i>	,53		,56	
<i>R</i> ²	,28		,31	
<i>Adj. R</i> ²	,27		,29	
ΔR^2	,28*		,04**	
ΔF	50,04*		3,26**	
<i>F</i>	50,04*		19,43*	

Napomena: * $p < ,01$, ** $p < ,05$

Nadalje, drugom provedenom hijerarhijskom regresijskom analizom u dva koraka, s osobnim zahtijevanjem/partnerovim povlačenjem kao kriterijem te istim prediktorima, kao i istim redoslijedom unosa prediktora, objašnjeno je 31% ukupne varijance osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja, a dobiveni koeficijenti multiple regresije u prvom i drugom koraku su značajni na razini od 1% (Tablica 5.).

U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize kao prediktori osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja uvršteni su ponovno stilovi privrženosti. Oba prediktora su se pokazala značajnima, s time da se anksiozna privrženost pokazala boljim prediktorom. Stilovi privrženosti samostalno objašnjavaju 28% varijance osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja. U drugom koraku, dodani prediktori objašnjavaju dodatnih 4% varijance osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja. Odnosno, uvođenjem osobina mračne tetrade objašnjava se dodatnih 4% varijance kriterija povrhu onog što su objasnila prva dva prediktora, no to povećanje je malo. U drugom koraku su se stilovi privrženosti ponovno pokazali značajnim

prediktorima, dok je od osobina mračne tetrade i u ovoj regresiji jedino psihopatija značajan prediktor. Promjena u drugom koraku statistički je značajna na razini od 5%.

Stoga je najznačajniji prediktor osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja u oba koraka anksiozna privrženost, a zatim slijedi izbjegavajuća privrženost, dok se u drugom korak uz njih, od osobina mračne tetrade kao značajan prediktor pokazuje i psihopatija, kao i u prvoj regresijskoj analizi. Ostale varijable nisu značajni prediktori, što jest neočekivano s obzirom da su korelacije tih preostalih varijabli (osim narcizma) s kriterijem značajne, iako vrlo niske.

Tablica 6. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa subskalom partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja kao kriterijem (N=266)

Prediktor	1. korak (β)	t	2. korak (β)	t
1. Anksiozna privrženost	,17*	2,96	,13**	2,15
Izbjegavajuća privrženost	,33*	5,58	,35*	6,23
2. Makijavelizam			-,17*	-2,72
Narcizam			,15**	2,52
Psihopatija			,30*	4,63
Sadizam			-,00	-,03
<i>R</i>	,42		,54	
<i>R</i> ²	,17		,29	
Adj. <i>R</i> ²	,17		,27	
ΔR^2	,17*		,12*	
ΔF	27,59*		10,73*	
<i>F</i>	27,59*		17,71*	

Napomena: * $p < ,01$, ** $p < ,05$

Konačno, u trećoj hijerarhijskom regresijskoj analizi u dva koraka s partnerovim zahtijevanjem/osobnim povlačenjem kao kriterijem te istim prediktorima kao i u dosadašnjim analizama, te istim redosljedom unosa prediktora, objašnjeno je 29% ukupne varijance partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja (Tablica 6.). Dobiveni koeficijenti multiple regresije u prvom i drugom koraku su značajni na razini od 1%.

U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize kao prediktori partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja uvršteni su također stilovi privrženosti i oba prediktora su se pokazala značajnima, no izbjegavajuća privrženost pokazala se boljim prediktorom. Stilovi privrženosti samostalno objašnjavaju 17% varijance partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja. U drugom koraku prediktori objašnjavaju dodatnih 12% varijance partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja. Dakle, uključivanjem osobina mračne tetrade objašnjava se dodatnih 12% varijance kriterija povrh onog što su objasnila prva dva prediktora, što je više u

odnosu na postotak objašnjene varijance prethodnih dvaju kriterija. U drugom koraku su se stilovi privrženosti također pokazali značajnim prediktorima, no u ovoj analizi se od osobina mračne tetrade, osim psihopatije, značajnim prediktorom pokazao i makijavelizam te narcizam. Promjena u drugom koraku je statistički značajna na razini od 1%.

Dakle, najznačajniji prediktor partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja u oba koraka je izbjegavajuća privrženost, u prvom koraku zatim slijedi anksiozna privrženost, dok se u drugom koraku značajnima pokazuju tri od četiri osobine mračne tetrade, odnosno sve osim sadizma.

Nadalje, kod svih triju analiza, uvođenjem osobina mračne tetrade beta stilova privrženosti se smanjila, jedino se u trećoj analizi (s partnerovim zahtijevanjem/ osobnim povlačenjem kao kriterijem) beta izbjegavajuće privrženosti povećala u drugom koraku. No, općenito kod razmatranja beta pondera, važno je uzeti u obzir korelacije drugih prediktora s kriterijem u tom koraku, ali i prediktora međusobno pa se tako bete mogu povećati ili smanjiti. .

5. Rasprava

Ovim istraživanjem ispitali su se različiti odnosi između privrženosti u romantičnim odnosima, komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja sukoba te mračne tetrade te se nastojao predvidjeti doprinos stilova privrženosti i mračne tetrade u objašnjenju komunikacijskih obrazaca prilikom rješavanja konflikata.

Prvi problem na koji se nastojalo odgovoriti ovim istraživanjem je utvrditi prosječne vrijednosti stilova privrženosti, komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja konflikata, mračne tetrade i ostalih sociodemografskih varijabli. Utvrđeno je kako sudionice najčešće koriste konstruktivnu komunikaciju tijekom sukoba te pokazuju u prosjeku relativno niske rezultate na dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja. Konkretnije, pokazalo se kako su sudionice u najvećem postotku sigurno privržene, zatim slijedi zaokupljeni stil privrženosti, nakon njega odbijajući i u konačnici plašljivi stil privrženosti. Sigurna privrženost, koja je najviše izražena kod sudionica ovog istraživanja (82,7%), je povezana s više obvezivanja, povjerenja i ugodnih emocija u partnerskom odnosu (Simpson, 1990). Zaokupljeni stil privrženosti, koji je idući po izraženosti, no u puno manjem postotku (13,5%), karakterizira velika količina brige i preokupacije koju pojedinci najčešće imaju s obzirom na partnerovu dostupnost pa su zato osobe s ovim stilom privrženosti zabrinute hoće li biti dovoljno cijenjene, odnosno hoće li biti napuštene od strane partnera. Odbijajući stil privrženosti karakterizira niska potreba za stvaranjem bliskih kontakata s drugim ljudima (Bartholomew i Horowitz, 1991) i

takvi pojedinci se ponašaju na neadaptivni način zbog problema uspostavljanja odnosa s ljudima te pokazuju niže razine empatije u odnosu (Diehl i sur., 1998). Takav stil privrženosti je prisutan u minimalnom postotku (2,3%), a još manje od njega je prisutan plašljivi stil privrženosti (1,5%), nazvan još i dezorganiziranom privrženosti. Dezorganiziranu privrženost obilježava izbjegavanje intimnosti gdje osobe nisu spremne stupiti u bliske odnose s drugim ljudima, a ujedno iskazuju snažnu potrebu da ih bližnji prihvaćaju te je zanimljivo da formiraju pozitivnu sliku o sebi ovisno o drugima (Bartholomew i Horowitz, 1991). Dakle, najviše je izražen sigurni stil privrženosti što je u skladu s istraživanjima koja govore da je većina ljudi sigurno privržen te da osobe pokazuju nisku izraženost dimenzija izbjegavanja i anksioznosti prema partneru (Robbins, 2008; Opat, 2017). Prema Fraleyju i Roismanu (2019), odrasli sa sigurnim stilom privrženosti vjerojatnije će biti predani vezama i lakše će se prilagođavati stresnim situacijama na konstruktivne načine. Sigurno privrženi pojedinci svog partnera vide kao sigurnu bazu, gdje bez problema mogu tražiti emocionalnu potporu te otvorenu komunikaciju (Fraley i Roisman, 2019).

Nadalje, najčešće izražen obrazac komunikacije je konstruktivna komunikacija te su ovi nalazi u skladu s nalazima istraživanja prema kojima one osobe koje najčešće koriste konstruktivnu komunikaciju, karakterizira sigurni stil privrženosti (Crockett i Randall, 2006; Madey i Rodgers, 2009; Fraleyju i Roismanu, 2019). Nakon konstruktivne komunikacije, po učestalosti korištenja, slijedi obrazac osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja. Ovakve nalaze potvrđuju brojna istraživanja koja su potvrdila da žene uglavnom koriste kompromis ili traže rješenje kao način rješavanja konflikata (Birditt i sur., 2010; Igba i sur., 2015). Dodatno, ovakve izraženosti komunikacijskih obrazaca potvrđuju i istraživanja u kojima se pokazalo da žene češće koriste konstruktivnu komunikaciju i više zahtijevaju od muškaraca (Ostrman, 2019). No, s obzirom da je ovaj uzorak uključivao isključivo žene, nije moguća usporedba s obrascima komunikacije koje koriste muškarci. Obrasci zahtijevanja/povlačenja češće koriste nesigurno privrženi pojedinci (Rholes i sur., 2016) koji iskrivljuju percepciju sebe i drugih te na taj način uzrokuju problematične interpersonalne odnose u odrasloj dobi (Hazan i Shaver, 1987), što uvelike može utjecati na ponašanje i komunikaciju u partnerskom odnosu. No, naše sudionice su u prosjeku postigle niske rezultate na anksioznoj i izbjegavajućoj privrženosti (koje se svrstavaju u nesigurnu privrženost), a ujedno je iz nalaza vidljivo da sudionice rjeđe koriste obrasce zahtijevanja/povlačenja, što je u skladu s navedenim istraživanjima.

Dodatno, kao što je navedeno ranije, istraživanja samih komunikacijskih obrazaca su dosta kontradiktorna pa se tako pokazalo da su žene u izvanbračnoj zajednici češće koristile

agresivnije strategije nego udane žene (Delatorre i Wagner, 2018). U ovom istraživanju najveći je postotak onih koje žive u izvanbračnoj zajednici, zatim slijede one koje su u braku te one koje žive u izvanbračnoj zajednici i zaručene su sa svojim partnerom. Time se rezultati ipak razlikuju od nalaza Dellatorre i Wagner (2018), jer je sveukupno postotak onih koje nisu u braku veći, a svejedno se pokazalo kako je najčešće korišteni komunikacijski obrazac konstruktivna komunikacija. To djelomično možemo pripisati kulturološkim razlikama, stoga što su u našoj kulturi izvanbračne zajednice češće „probni brakovi“ pa je stoga moguće prisutan i veći trud oko komunikacije, radi želje partnera da ta zajednica rezultira brakom. Nadalje, još jedan razlog ovakvim nalazima može biti i to što se pokazalo kako se žene često poistovjećuju s vezom pa samim time ulažu dosta truda u nju (Obradović i Čudina Obradović, 2000). Također, ovi nalazi se mogu objasniti i time što su žene pokazale veću razinu razumijevanja prema reagiranju partnera u sukobima te imaju bolje emocionalne vještine od muškaraca (Hojjat, 2000), no to ovim istraživanjem nije bilo moguće potvrditi zbog samog uzorka u kojem, već ranije spomenuto, nema muških sudionika pa se taj nalaz može shvatiti kao jedno od mogućih objašnjenja ovakvih rezultata, a koje bi u budućnosti bilo korisno provjeriti.

Na ovakve nalaze možemo se nadovezati i time što je mnogo veći postotak sudionica koje nemaju djecu (73%), a istraživanja su pokazala kako su osobe bez djece češće koristile konstruktivnu komunikaciju pa je to još jedan aspekt koji može imati utjecaja na nalaze ovog istraživanja (Metz i sur., 1994; Dush i Taylor, 2012). Što se tiče razlika u stilu komuniciranja kod parova različite seksualne orijentacije, istraživanja su opet kontradiktorna pa tako neka istraživanja kazuju da nema većih razlika u stilu komuniciranja između heteroseksualnih i homoseksualnih parova (Holley i sur., 2010; Ogolsky i Gray, 2015), dok druga istraživanja kazuju da heteroseksualni parovi češće koriste obrazac zahtijevanja i povlačenja (Domingue i Mollen, 2009). No, na ovom uzorku nismo uspoređivali homoseksualne i heteroseksualne parove, pa ne možemo govoriti o potvrđivanju ovih nalaza, već samo da je najveći postotak sudionica heteroseksualne orijentacije (89%), a najčešći obrazac komunikacije je konstruktivna komunikacija.

Uz navedeno, utvrđena je uloga i duljeg poznavanja partnera na utjecaj strategija rješavanja sukoba (Birditt i sur., 2009; Woodin, 2011; Dush i Taylor, 2012), no istraživanja su opet kontradiktorna. Neka istraživanja pokazuju da se vjerojatnost sukoba u partnerskom odnosu povećava što je međusobno poznavanje partnera veće, s obzirom da su tada i u češćoj međusobnoj interakciji, ali su i više međuovisni kako su dulje u vezi (Canary i sur., 2001). Dodatno, ljudi u bliskim odnosima vrlo često smatraju da poznaju svoje bližnje dovoljno pa

vrlo često koriste pretpostavke koje mogu izazvati neželjene posljedice, točnije, može se stvoriti zamka „dovoljnog poznavanja želja i potreba“ partnera pa može doći do nagomilavanja nezadovoljstva i udaljavanja, a što posljedično dovodi do sukoba (Ostrman, 2019). S druge strane, istraživanja tvrde da oni parovi koji su dulje u vezi i koji su stariji, imaju niže razine sukoba te rješavaju sukobe na konstruktivan način u usporedbi s mlađim parovima koji imaju više poteškoća u rješavanju sukoba zbog manjeg poznavanja partnera (Birditt i sur., 2009). Nalazi ovog istraživanja potvrđuju češće korištenje konstruktivnih načina rješavanja sukoba u usporedbi s mlađim parovima, primjerice adolescenata, koji i jesu najčešći sudionici mnogobrojnih istraživanja, jer je prosječna dob ovih sudionica 29 godina, pa se ipak radi o populaciji mlađe odrasle dobi, a ne adolescenata. Također, u ovom istraživanju sudionice u prosjeku poznaju svoje partnere oko šest godina, a žive s njima oko tri godine pa se može smatrati kako već dobro poznaju svoje partnere, pa se time može potvrditi nalaz onih istraživanja koja govori o tome da konstruktivni obrasci komunikacije postaju stabilni tijekom vremena (Birditt i sur., 2009). No, bitno je naglasiti da je, bez obzira na ostale čimbenike, važno kontinuirano raditi na poboljšanju komunikacije u vezi s obzirom da je potvrđeno kako je najbolji prediktor dugoročnog uspjeha neke veze upravo način na koji se parovi nose sa svojim sukobima te njihovi komunikacijski obrasci tijekom samog konflikta (Notarius i sur., 1997; prema Kokorić, 2007). Zato se može reći da su strategije, koje partneri koriste za rješavanje sukoba u svom odnosu, važan prediktor trajanja partnerskog odnosa (Murray i sur., 1996). Stoga je potrebna pažnja u utvrđivanju ovih odnosa s obzirom da se može reći kako oni koji bolje komuniciraju ujedno bolje „čuvaju vezu“. To može biti pokazatelj koliko je važno raditi na konstruktivnoj komunikaciji u romantičnim odnosima pošto ona može doprinijeti održavanju veze. Što se tiče osobina mračne tetrade, sudionice pokazuju najviše rezultate na subskali makijavelizama, zatim narcizma nakon kojeg slijedi psihopatija te, u konačnici, najmanje je izražen sadizam. Kao što je ranije navedeno, ako osoba posjeduje mračne osobine ličnosti, ona ima povećanu sklonost agresivnim ponašanjima u sukobu (Kokorić, 2007; Küfner i sur., 2013). No, u ovom istraživanju se učestalost tih osobina pokazala kao vrlo niska, tako da su ovi nalazi u skladu s ranijim istraživanjima jer sudionice u pravilu ne koriste agresivne strategije. Nadovezujući se na prethodno, s obzirom da osobe sa sigurnim stilom privrženosti iskazuju ponašanja koja su adaptivna i zdrava, dok osobe s nesigurnim stilom privrženosti pokazuju neadaptivna ponašanja koja su vidljiva i kod osoba s izraženim crtama ličnosti mračne tetrade (Jonason i sur., 2012), ovim istraživanjem potvrđeni su takvi nalazi, jer, uz ranije navedeno, sudionice su pokazale relativno niske rezultate na osobinama mračne tetrade, te su najviše sigurno privržene. Nadalje, istraživanja pokazuju kako pojedinci koji imaju osobine mračne

tetrade češće preferiraju kratkoročne veze (Figueredo i sur., 2005), a ovdje se radi o vezama dužeg trajanja, pa je to i jedan od mogućih razloga nalaza ovih istraživanja. No, obično se problemi u odnosima kod pojedinaca s izraženim osobinama mračne tetrade ne javljaju odmah na početku veze nego se oni vide u dugoročnim vezama (Campbell i sur., 2006), iz čega je očito kako pojedinci s mračnim osobinama vrlo lako mijenjaju svoje stavove i ponašanja kako bi se asimilirali socijalnoj okolini i prikrili svoje namjere (Jonason i Webster, 2012) te koriste emocionalnu manipulaciju kao taktiku zadržavanja partnera (Chegeni i sur., 2018). Također, uz sve navedeno, istraživanja su pokazala kako muškarci postižu više rezultate na subskalama mračne tetrade od žena (Paulhus i Williams, 2002; Jonason i sur., 2009; Lynam i sur., 2011; Baughman i sur., 2012; Jonason i sur., 2012; Chabro i sur., 2017), uz naglasak da su razlike kod narcizma, sadizma i makijavelizma manje nego na psihopatiji (Jonason i sur., 2009; Chabrol i sur., 2017), a ovo istraživanje je rađeno na uzorku žena, pa se može reći kako i to ide u prilog ovim nalazima, te to može biti još jedan razlog zašto su osobine mračne tetrade na ovom uzorku nisko izražene. No, zanimljivo je kako su, prema nekim istraživanjima, najmanje razlike između spolova pronađene upravo na dimenziji makijavelizma, koji je u našem istraživanju na uzorku žena najviše izražen od svih osobina mračne tetrade, točnije makijavelistički stavovi slični su kod oba spola samo što svaki spol ima specifične obrasce ponašanja, najvjerojatnije zbog različitih psiholoških procesa (Czibor i sur., 2017), a žene koje postižu više rezultate na skali makijavelizma više izbjegavaju štetne posljedice, sklonije su pokazivanju anksioznosti, ranjivosti i preosjetljivosti te je moguće da na taj način vrlo često manipuliraju. No, što se tiče samog makijavelizma, razlog njegovog približavanja višim vrijednostima može se pronaći i u tome što se općenito makijavelisti više "trude" od ostalih u mračnoj tetradi, te je ova komponenta mračne tetrade najteža za prepoznati u svakodnevnom životu zbog toga što su ove osobe vrlo osjetljive na socijalni kontekst pa vješto mijenjaju svoje strategije i taktike od suradnje do natjecanja i cjenkanja, a sve u svrhu postizanja željenog cilja (Czibor i Bereczkei, 2012). Također, vrlo često su oprezni i svjesni vlastitih antisocijalnih ponašanja pa zato i jesu vrhunski manipulatori te se trude kako ih se ne bi razotkrilo (Paulhus, 2014). S druge strane, prethodna istraživanja pokazuju da su spolne razlike najmanje prisutne kod narcizma (Pavlović i Rajter, 2020; Wertag i Hanzec, 2013), a kao što smo naveli, narcizam je u ovom istraživanju drugi po izraženosti mračnih osobina. No, iz svega navedenog, možemo zaključiti kako je naša prva hipoteza potvrđena odnosno sudionice su pokazale najčešće korištenje konstruktivne komunikacije, najviše izražen sigurni stil privrženosti te niske vrijednosti na mjerama mračne tetrade.

Drugi problem na koji se nastojalo odgovoriti je povezanost osobina ličnosti mračne tetrade i dimenzija privrženosti partneru te komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja konflikata u romantičnim odnosima. Stilovi privrženosti pokazali su se značajno povezani s komunikacijskim obrascima. Anksiozna privrženost pokazala je osrednju negativnu povezanost s konstruktivnom komunikacijom, umjerenu pozitivnu povezanost s osobnim zahtijevanjem/partnerovim povlačenjem, te osrednju povezanost s partnerovim zahtijevanjem/osobnim povlačenjem. Nadalje, izbjegavajuća privrženost pokazuje srednju negativnu povezanost s konstruktivnom komunikacijom, blagu pozitivnu povezanost s osobnim zahtijevanjem/partnerovim povlačenjem, te osrednju povezanost s partnerovim zahtijevanjem/osobnim povlačenjem. Dakle, sudionice koje tijekom rješavanja konflikata koriste konstruktivnu komunikaciju ujedno su i više sigurno privržene, odnosno manje anksiozno i izbjegavajuće privržene, što je u skladu s očekivanjima. To potvrđuju i istraživanja koja govore u prilog tome da su sigurno privržene osobe zadovoljnije načinom rješavanja sukoba, sposobne su nositi se s poteškoćama u vezi na konstruktivan način (Crockett i Randall, 2006; Fraley i Roisman, 2019) te pokazuju bolju komunikaciju u odnosu na anksiozno privržene pojedince koji imaju više konflikata (Madey i Rodgers, 2009) ili izbjegavajuće privržene pojedince koji najčešće koriste obrazac istodobnog prilaženja i izbjegavanja (Rholes i sur., 2016) pa se to odražava i u načinu rješavanja sukoba s obzirom da je izbjegavanje mehanizam samozaštite od neugodnih iskustava. Dakle, takav odnos je logičan jer konstruktivno pristupanje problemu, za razliku od izbjegavanja te zahtijevanja i povlačenja, omogućava rješavanje problema pa je razumljivo da su parovi, koji češće konstruktivno rješavaju probleme, ujedno i sigurnije privrženi.

Kao što je već ranije navedeno, brojna istraživanja pokazuju da je sigurna privrženost u negativnoj korelaciji s osobinama mračne tetrade, odnosno da su te osobine pozitivno povezane s nesigurnim stilovima privrženosti (Jonason i sur., 2014). U ovom istraživanju najizraženija jest sigurna privrženost i sudionice su, uz to, iskazale niske rezultate na osobinama mračne tetrade, no nisu sve osobine mračne tetrade u korelaciji s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti. No, gledajući specifičnije na nesigurnu privrženost, koja se može podijeliti na specifičnije stilove privrženosti, nalazi su se pokazali kontradiktornima. Makijavelizam se pokazao blago pozitivno povezan s oba stila privrženosti, nešto više s anksioznom privrženosti u odnosu na izbjegavajuću privrženost, što je u skladu s istraživanjima koja govore kako su osobine mračne tetrade povezane s nesigurnim stilovima privrženosti (Jonason i sur., 2012) te s istraživanjem u kojem je narcizam također bio povezan sa oba stila privrženosti, no nešto više

s anksioznim (Čopková i Lörincová, 2021). Istraživanja su pokazala kako osobe s izraženim makijavelizmom ostvaruju manje bliske i intimne odnose te koriste više izbjegavanja, dok se njihova anksioznost u privrženosti vidi kroz sumnjičavost u partnera i ljubomoru (Čopková i Lörincová, 2021; Ináncsi i suradnici, 2018). Dodatno, makijavelizam se pokazao značajno pozitivno povezanim s trajanjem veze, što može značiti, kao što je ranije već navedeno, da sudionice s povećanjem trajanja veze češće koriste emocionalnu manipulaciju u partnerskom odnosu ili je kod njih izraženija razina nepovjerenja (Abell i sur., 2016).

Narcizam se nije pokazao značajno povezanim sa stilovima privrženosti, što nije u skladu s istraživanjima koja govore da se anksiozni stil privrženosti pokazao izraženijim kod narcisa (Cramer, 2019), ni s istraživanjem Rohmana i suradnika (2012) gdje je grandiozni narcizam bio povezan s niskim razinama izbjegavajuće privrženosti, a ranjivi narcizam je bio pozitivno povezan s anksioznom privrženosti. No, ovi nalazi su u skladu s istraživanjem Čopková i Lörincová (2021) u kojem se narcizam također nije pokazao značajno povezanim sa stilovima privrženosti, a kao razlog je bila navedena sama priroda narcizma koja se može razlikovati od pojedinca do pojedinca, no, ovakvi nalazi mogu biti odraz i načina mjerenja, tj. instrumenta koji je korišten. Pod prirodom narcizma misli se na to da razlikujemo više vrsta narcizma pa tako, na primjer, grandiozne narcise karakterizira osjećaj vlastite izvrsnosti i očekivanje da se okolina ponaša u skladu s njihovim vjerovanjima, da im treba odati priznanje, ali oni sami očekuju da okolina to ne može učiniti. Prema nekim istraživanjima, prevladavajući stil privrženosti grandioznog narcizma je izbjegavajući (Meyer i Pilkonis, 2012; prema Čopková i Lörincová, 2021), no prema istraživanju Rohmana i suradnika (2012), kao što je ranije navedeno, grandiozni narcizam bio je povezan s niskim razinama izbjegavajuće privrženosti. S druge strane, anksiozni stil privrženosti nalazimo u ranjivom narcizmu, gdje pojedinac očekuje i treba priznanje okoline, ali se boji da okolina ne može razumjeti njihovu jedinstvenost i time je cijeniti. Ranjivi narcis je preosjetljiv, anksiozno je zabrinut za adekvatnost svoje osobnosti, ali je podsvjesno doživljava kao jedinstvenu (Meyer i Pilkonis, 2012; prema Čopková i Lörincová, 2021). Nadalje, isto tako ni Demircioğlu i Göncü (2021) nisu dobili povezanost narcizma ni s jednim stilom privrženosti. Mogući razlog tome je što čestice narcizma na Kratkoj skali mračne tetrade (Paulhus i sur., 2021) ne pokrivaju ništa vezano uz međuljudske odnose ili stavove o tome kako se osoba ponaša prema drugima, te ova skala ne obuhvaća interpersonalni dio narcizma, po čemu bi se dalo zaključiti da ni ne predstavlja potpunu mjeru narcizma (pošto obuhvaća samo dio mišljenja pojedinca o samome sebi). Također, još jedan mogući razlog tome je što su narcisi skloni socijalno poželjnijem

odgovaranju i prikazivanju sebe u boljem svijetlu nego što zapravo jesu jer ne mogu priznati da im nešto ne ide ili toga jednostavno nisu svjesni (Apostolou i sur., 2019).

Istraživanja o povezanosti psihopatije i stilova privrženosti pokazuju dosta različite nalaze. Primjerice, Mack i suradnici (2011) u svom su istraživanju pokazali zanimljive rezultate između primarne i sekundarne psihopatije te anksiozne te izbjegavajuće privrženosti. Kao što je već navedeno u uvodu, primarnu psihopatiju karakterizira niska empatija i zanemarivanje dobrobiti drugih (Lyons, 2019). Sekundarna (hostilna) psihopatija odnosi se na rizična i impulzivna ponašanja poput socijalne manipulacije, agresije i impulzivnosti (Hare i Neumann, 2008; Lyons, 2019). Naime, u njihovom istraživanju je izbjegavajuća privrženost bila pozitivno povezana s primarnom psihopatijom samo u slučaju dok su pojedinci iskazali i visoke rezultate na anksioznoj privrženosti. Dakle, oni pojedinci koji su iskazali visoke rezultate na obje privrženosti iskazali su i više rezultate na primarnoj psihopatiji. Sekundarna psihopatija je pozitivno korelirala s anksioznom privrženosti, no opet se i izbjegavajuća privrženost pokazala pozitivno povezanom sa sekundarnom psihopatijom (Mack i sur., 2011). Sami istraživači su pretpostavili da bi anksiozna privrženost mogla biti pozitivno povezana sa sekundarnom psihopatijom s obzirom da ih obje karakterizira impulzivnost, no kako su osobe visoko na mjerama izbjegavajuće i anksiozne privrženosti također imale i više rezultate na nekim osobinama psihopatije, to može sugerirati da se karakteristična ponašanja pojedinaca s visokim stupnjem anksiozne privrženosti (npr. impulzivnost) mogu kontrolirati putem dobro uvježbanih strategija izbjegavanja (potiskivanja) (Mack i sur., 2011). Također, još jedno istraživanje je potvrdilo kako je dezorganizirani (plašljivi) stil privrženosti, kojeg karakteriziraju povišeni rezultati i na dimenziji anksioznosti i izbjegavanja, povezan s nekim značajkama psihopatije (Psalich i sur., 2012). Nadalje, neka istraživanja govore da iako se psihopati razlikuju u stilovima privrženosti u bliskim odnosima, ipak najčešće razvijaju upravo nesigurne stilove privrženosti, posebno izbjegavajući stil privrženosti (Christian i sur., 2016). Ovakve nalaze objašnjavaju na način da psihopati nisu skloni anksioznim obrascima ponašanja zbog svog emocionalno hladnog i rezerviranog karaktera, a ujedno je za anksioznost i karakteristična visoka emocionalnost te emocionalna nestabilnost (Cleckley, 1976; prema Savard i sur., 2015). S druge strane, brojna su istraživanja potvrdila pozitivnu povezanost psihopatije i anksioznosti kod privrženosti partneru (Bukač, 2019; Čopková i Lörincová, 2021), a takve rezultate objašnjavaju na način da je bezosjećajnost psihopata zapravo obrambeni mehanizam kojim pokušavaju prikriti strah od napuštanja (Mayer i sur., 2020). Nalazi našeg istraživanja idu u prilog ovim podacima, jer se psihopatija pokazala blago značajno pozitivno povezana samo s

anksioznim stilom privrženosti, no ne i s izbjegavajućim. S obzirom na izrazitu kontradiktornost rezultata, preporuča se dodatno istraživanje ovih povezanosti. Jedno od mogućih razloga ovakvih neusklađenih nalaza bi se moglo pronaći u genetskoj predispoziciji psihopatskih osobina (Mack i sur., 2011) te u samom odgoju roditelja (Farrington, 2006; Bailey i Shelton, 2013; Jonason i sur., 2014) koji utječe na razvitak stila privrženosti te pojavnost nekih oblika psihopatskog ponašanja. Primjerice, pokazalo se da neodgovorno i zapostavljajuće roditeljstvo dovodi do razvitka nesigurne privrženosti, što može dovesti do asocijalnog ponašanja, karakterističnog za sekundarnu psihopatiju, koje je nastalo kao prilagodba na takav svijet (Unrau i Morry, 2017). Još jedno moguće objašnjenje se može pronaći i u tome što ova Kratka skala mračne tetrade potencijalno mjeri samo sekundarnu psihopatiju, što se dogodilo u istraživanju Nickisch i suradnika (2020), koji su također dobili nalaze u kojima nije bilo specifičnog preklapanja između izbjegavajuće privrženosti i psihopatije, nego anksiozne privrženosti i psihopatije.

Nadalje, sadizam se također pokazao samo značajno pozitivno povezan s anksioznom privrženošću. Što se sadizma tiče, kao što je već spomenuto, istraživanja na temu njegove povezanosti nedostaje s obzirom da je uključivanje sadizma u mračnu trijadu novije, no, moguće je da sadizam karakterizira neki od stilova nesigurne privrženosti (Jonason i sur., 2012). Novija istraživanja su pokazala da je svakodnevni sadizam povezan s dezorganiziranom (plašljivom) privrženošću (Balta i sur., 2019) koju karakterizira i povišena dimenzija anksioznosti i izbjegavanja. S druge strane, Nickisch i suradnici (2020) dobili su pozitivnu povezanost sadizma isključivo s odbijajućom privrženošću, koju karakterizira visoko izražena dimenzija izbjegavanja. Kao mogući razlog tome, naveli su zajedničku negativnu sliku o drugima (Bartholomew i Horowitz, 1991) te očigledno okrutno ponašanje prema drugima popraćeno sklonošću psihološkoj neovisnosti (Nickisch i sur., 2020). Dodatno, i istraživanje Russella i Kinga (2016) navodi kako sadizam direktno predviđa seksualno nasilje, kao i odbijajuća privrženost. U istraživanjima se sugerira daljnje proučavanje sadizma i privrženosti zbog nedostatnih nalaza. Nadalje, što se korelacija sa sadizmom tiče, pronađena je niska negativna povezanost sadizma i trajanja veze, pa se može pretpostaviti kako je vjerojatnije da su veze sa sadističnim partnericama kratkotrajnije. Uz to, treba imati na umu da osobe s visoko izraženim sadizmom vrlo vjerojatno neće dobrovoljno sudjelovati u istraživanju pa bez obzira što neke od njih vjerojatno i imaju trajnije veze, malo je vjerojatno da bi bile spremne ispunjavati upitnik kako bi nekome pomogle u istraživanju.

Obrasci zahtijevanja i povlačenja pokazali su se pozitivno povezanim s osobinama mračne tetrade, što je objašnjeno ranije. Tako je obrazac osobnog zahtijevanja/ partnerovog povlačenja pozitivno značajno povezan s makijavelizmom, psihopatijom i sadizmom, no ne i s narcizmom. Obrazac partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja je značajno povezan s makijavelizmom, narcizmom, psihopatijom te sadizmom. Nadalje, konstruktivna komunikacija značajno je negativno povezana samo sa psihopatijom. Razlog ovakvih nalaza mogao bi proizaći iz toga što su osobine mračne tetrade na ovom uzorku jako slabo izražene, a što se narcizma tiče, objašnjenje može biti isto koje je i navedeno radije vezano uz samu subskalu narcizma i nedostatak pitanja u njoj vezanih uz interpersonalne odnose. Također, razlog ovakvim nalazima mogu biti već spomenuta maladaptivna ponašanja prema partneru koja nisu usmjerena održavanju bliskosti, nego gravitiraju kratkotrajnim i plitkim odnosima (Weiss i sur., 2018).

Provjerene su još korelacije s dobi, trajanjem veze te duljinom zajedničkog življenja. Dob se pokazala značajno nisko negativno povezanom sa subskalom konstruktivne komunikacije, te pozitivno povezana s trajanjem veze i zajedničkim življenjem. Trajanje veze i zajedničko življenje s partnerom također su značajno visoko pozitivno povezani. Ovi nalazi kazuju da što su sudionice starije, rjeđe koriste konstruktivnu komunikaciju, no ta povezanost je jako niska, a, kao što smo ranije naveli, sama istraživanja na ovu temu su kontradiktorna. Neka istraživanja tvrde da se sukob povećava što je međusobno poznavanje partnera veće (Canary i sur., 2001), dok druga tvrde da oni parovi koji su dulje u vezi i koji su stariji, imaju niže razine sukoba te rješavaju sukobe na konstruktivan način, no to se podrazumijevalo u kontekstu odnosa prema mlađim parovima (Birditt i sur., 2009) pa je možda i to razlog zašto su ovi nalazi drugačiji. No, dužina veze ne znači nužno i zdraviji odnos. Kada parovi ne nastavljaju s razvijanjem strategija rješavanja sukoba, veza je ugrožena, a takva stagnacija je bolje vidljiva u duljim vezama (Delatorre i Wagner, 2018). No, u našem istraživanju se korištenje konstruktivne komunikacije nije pokazalo značajno povezano s trajanjem veze ni sa zajedničkim življenjem s partnerom što bi ukazivalo na stabilnost komunikacijskih obrazaca, nevezano uz trajanje veze.

Dodatno, dob nije u značajnoj korelaciji s osobinama mračne tetrade ni sa stilovima privrženosti. Budući da se osobine ličnosti razvijaju do odrasle dobi, znamo da nakon toga ostaju relativno stabilnima (Costa i sur., 2019). Ipak, neka novija istraživanja pokazuju kako do promjena tijekom odrasle dobi može doći zbog osobnih iskustava, značajnih događaja, unutarnjih i okolinskih čimbenika, no ti dokazi da životni događaji mogu dovesti do promjena

osobnosti još nisu dovoljno ispitani s obzirom na mnogo varijabli koje mogu posredovati u tom procesu (Costa i sur., 2019), tako da dob kao takva nije čimbenik promjene osobnosti. Nadovezujući se na to, budući da su sudionice ovog istraživanja osobe mlađe odrasle dobi (25-35 godina), rezultati govore u korist stabilnosti privrženosti kroz odraslu dob u ovom dobnom rasponu. Specifičnije, privrženost ne ovisi o dobi nego je individualna za svakog pojedinca te je više pod utjecajem značajnih životnih situacija koje mogu dovesti do promjena (Feeney, 1999, prema Jerković, 2005), no te situacije su obično drastične prirode (npr. zlostavljanje). U takvim slučajevima bi se možda mogla objasniti negativna povezanost dobi i konstruktivne komunikacije, gdje je možda neka druga varijabla u pozadini te korelacije.

Nadalje, kao što je ranije spomenuto, tokom trajanja veze, neki od partnera su postali roditelji, što također utječe na promjenu komunikacijskih obrazaca. Primjerice, zanimljiv je podatak kako se u ovom istraživanju, provedbom t- testa, u kojem se htjelo provjeriti postoji li razlika između onih koji imaju djecu i onih koji nemaju djecu u komunikacijskim obrascima tijekom rješavanja konflikata, pokazala razlika značajna na razini od 5% kod konstruktivne komunikacije i obrasca partnerovog zahtijevanja/ osobnog povlačenja. Kod trećeg obrasca (osobno zahtijevanje/partnerovo povlačenje) razlika nije bila značajna. Po ovome, oni koji imaju djecu češće koriste obrazac partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja, a oni koji nemaju djecu češće koriste konstruktivnu komunikaciju, što na neki način aludira na potencijalni utjecaj roditeljstva na obrasce komuniciranja. No, ove pretpostavke bi trebalo dodatno provjeriti u budućim istraživanjima jer, osim što se u ovom istraživanju dosta razlikuje broj onih koji ima djecu (74) i onih koji nemaju djecu (192), ovo istraživanje nije ispitivalo obrasce komuniciranja prije nego što su partneri postali roditelji pa stoga ove nalaze treba uzeti s rezervom te ih koristiti samo kao pretpostavke i moguće objašnjenje, a ne kao potvrđene nalaze.

Iz svega navedenog, možemo zaključiti kako su druga i treća hipoteza djelomično potvrđene.

Kako bismo provjerili koji su značajni prediktori komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja konflikata u ovom istraživanju, te kako bi odgovorili na treći problem, proveli smo hijerarhijsku regresijsku analizu koja nam je omogućila da vidimo u kojoj mjeri pojedini blok prediktora (stilovi privrženosti, osobine mračne tetrade) doprinosi objašnjenju jednog od obrasca komunikacije (konstruktivna komunikacija, osobno zahtijevanje/partnerovo povlačenje, partnerovo zahtijevanje/osobno povlačenje), te kako se pojedini prediktori ponašaju

uvođenjem novih prediktora u model. Od stilova privrženosti, i anksiozna i izbjegavajuća privrženost su se pokazale značajnim prediktorima te su ostale značajne i uvođenjem osobina mračne tetrade u model kod sva tri kriterija. Međutim, nakon dodavanja osobina mračne tetrade, bete stilova privrženosti su se smanjile kod sve tri regresije, jedino se u trećoj (gdje je kriterij bio partnerovo zahtijevanje/osobno povlačenje) beta izbjegavajuće privrženosti povećala dodavanjem prediktora mračne tetrade. Nadalje, osobine mračne tetrade nisu u potpunosti potvrdile naše hipoteze s obzirom da se jedino psihopatija pokazala značajnim prediktorom kod sva tri kriterija, osim kod trećeg kriterija (partnerovo zahtijevanje/osobno povlačenje), gdje su uz nju još i makijavelizam te narcizam značajni prediktori partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja. Također, u trećem modelu smo očekivali da će svi prediktori biti pozitivni, no makijavelizam se pokazao negativnim prediktorom partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja što nije neočekivano s obzirom da je makijavelistima važno da postignu svoj cilj, pa vrlo spretno mijenjaju svoje metode kako bi maksimizirali korist za sebe. Iz navedenog, samo se prediktor sadizam nije pokazao značajnim ni u jednom modelu što djelomično možemo pripisati njegovoj niskoj pouzdanosti ($\alpha = 0,64$) koja ukazuje na to da je subskala sadizma „manje točna mjera“, a ujedno sadizam nije ni pokazao značajnu korelaciju s konstruktivnom komunikacijom, dok je s obrascima zahtijevanja/povlačenja povezan vrlo nisko i to na razini značajnosti od 5%. Na isti način bi mogli objasniti i to što se u prva dva modela, s konstruktivnom komunikacijom kao kriterijem u prvom modelu, te osobnim zahtijevanjem/partnerovim povlačenjem kao kriterijem u drugom modelu, samo psihopatija pokazala značajnim prediktorom, jer je jedino ona i pokazala najviše korelacije s kriterijima, dok ostale osobine tetrade ili nisu značajno povezane ili su povezane jako nisko. Ostali mogući razlozi za izostanak povezanosti među ovim varijablama su već objašnjeni ranije, kao što je slaba izraženost osobina mračne tetrade na ovom uzorku, zatim sama pitanja na pojedinim subskalama (primjerice nedostatak pitanja na subskali narcizma vezanih uz interpersonalne odnose) ili maladaptivna ponašanja prema partneru koja nisu usmjerena održavanju bliskosti, nego gravitiraju kratkotrajnim i plitkim odnosima koji ne zahtijevaju produblјivanje odnosa ni komunikacije (Weiss i sur., 2018).

Prediktori u prvom modelu, s konstruktivnom komunikacijom kao kriterijem, objašnjavaju ukupno 37% varijance, u drugom modelu, s osobnim zahtijevanjem/partnerovim povlačenjem kao kriterijem, objašnjavaju 31% varijance, a u trećem modelu, gdje je kriterij bio partnerovo zahtijevanje/osobno povlačenje, objašnjavaju 29% varijance. Iz svega navedenog vidimo da su, naša četvrta hipoteza, u kojoj smo pretpostavili da će osobine ličnosti

mračne tetrade i dimenzije izbjegavajuće i anksiozne privrženosti biti značajni negativni prediktori konstruktivnih komunikacijskih obrazaca tijekom sukoba te peta hipoteza, u kojoj smo pretpostavili da će osobine ličnosti mračne tetrade i dimenzije izbjegavajuće i anksiozne privrženosti biti značajni pozitivni prediktori obrazaca zahtijevanja/povlačenja, djelomično potvrđene.

5.1. Metodološki nedostaci, implikacije istraživanja i prijedlozi za buduća istraživanja

Bitno je osvrnuti se na nedostatke istraživanja te istaknuti mogućnosti za poboljšanja. Jedan od glavnih nedostataka ovog istraživanja odnosi se na sam postupak provedbe istraživanja putem interneta koje nam ne omogućuje kontroliranje uvjeta u kojima se provedba odvija. Kod ovakvog načina provođenja istraživanja mnogo toga može poći „po zlu“, od pogrešnog shvaćanja pitanja gdje sudionice ne mogu izravno razjasniti nejasnoće s provoditeljem istraživanja, do neozbiljnosti u pristupu (npr. netko može odgovarati na pitanja i gledati seriju ili paralelno raditi neku drugu aktivnost) pa samim time i potencijalnog neiskrenog odgovaranja prilikom ispunjavanja upitnika. Neiskreno odgovaranje može proizaći i iz toga što su sudionice možda pretpostavile konstrukte u pozadini istraživanja, pa su odgovarale na socijalno poželjan način kako bi sebe predstavile što boljima, što i jest općenito problem kod samoiskaza. Također, kod samoiskaza sudionik možda nije svjestan nekih svojih ponašanja ili sam sebi ne želi priznati neka svoja ponašanja i osjećaje, a oni su podložni i problemu socijalne poželjnosti. Ove nedostatke nastojali smo umanjiti jasnom i detaljnom uputom, zamolbom za iskreno rješavanje te pruženom mogućnošću javljanja putem elektroničke pošte, no unatoč tome može doći do pogrešnog shvaćanja pitanja te do ranije navedenih problema. U istraživanju su sudjelovale samo korisnice društvenih mreža, što dovodi do neprezentativnog uzorka. Uz to, istraživanje je djelomično provedeno i metodom „snježne grude“, što još dodatno smanjuje reprezentativnost uzorka te njegovu mogućnost generalizacije. Dodatno, važno je naglasiti da u ovom istraživanju postoji samoselekcija, točnije, upitnike dobrovoljno učestalije ispunjavaju oni koji su više na dimenziji ugodnosti (Milas, 2005), što je u „kontradikciji“ s mračnom tetradom. No, *online* način provođenja istraživanja pokazao se ekonomičnom i sve popularnijom opcijom upravo zbog povećane dostupnosti sudionika. Nadalje, nedostatak ovog istraživanja su i ograničenja korelacijskog istraživanja gdje možemo samo pretpostavljati o uzročno-posljedičnim vezama, no ne možemo ih i dokazati. Zato je ove konstrukte potrebno dodatno ispitati u okviru longitudinalnog ili eksperimentalnog nacrtu istraživanja s obzirom da su, kao što je ranije navedeno, nalazi dosta kontradiktorni, pa je

generaliziranje rezultata ograničeno. Konačno, na iskrenost i kvalitetu odgovora sudionica mogli su utjecati i različiti nesustavni varijabilni čimbenici (manjak motivacije, umor, užurbano odgovaranje i nedostatak vremena, nedostatak koncentracije, različite zdravstvene tegobe itd.).

U budućim istraživanjima preporučuje se uključivanje srednje te starije odrasle populacije koji dulje žive sa svojim partnerom, te svakako uključivanje muškaraca u jednakom omjeru kao i žena kako bi se jasnije vidjela priroda funkcioniranja partnerskog odnosa, a ujedno i dobne i spolne razlike. Poželjno bi bilo uključiti i parove, dakle oba partnera iz istog romantičnog odnosa, gdje bi se jasnije vidjela slika njihovih komunikacijskih obrazaca, a ujedno i osobina ličnosti te stilova privrženosti te sama priroda doživljavanja romantične veze. Nadovezujući se na to, također bi ubuduće bilo dobro kontrolirati još neke varijable kako bi se detaljnije i jasnije opisao odnos ovih konstrukata, te kako bi se smanjili nedostaci ovog istraživanja na rezultate. Primjerice, ubuduće bi se moglo uključiti i opažanje reakcije partnera u konfliktnim situacijama te prikupljanje podataka u više vremenskih točaka.

Što se tiče praktičnih implikacija, nalazi ovog istraživanja bi se mogli upotrijebiti u partnerskoj i obiteljskoj terapiji s obzirom da su problemi kod rješavanja konflikta sve češća boljka današnjih veza te jedan od najčešćih razloga prekida (Christensen i Shenk, 1991; Baucom i sur., 2010). Ovi nalazi mogu poslužiti terapeutima kako bi pomogli klijentima u smanjenju i prevenciji potencijalnih problema, kroz unaprjeđenje romantične veze putem razumijevanja uzroka sukoba te kroz razvijanje i mijenjanje strategija rješavanja konflikata, kroz bolje razumijevanje elemenata pozitivnih, ali i negativnih obrazaca komunikacije, a u konačnici, kroz upoznavanje partnera te same njegove ličnosti.

6. Zaključak

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati različite odnose između privrženosti u romantičnim odnosima, komunikacijskih obrazaca tijekom rješavanja sukoba te mračne tetrade, te pokušati predvidjeti doprinos stilova privrženosti i mračne tetrade u objašnjenju komunikacijskih obrazaca prilikom rješavanja konflikata.

Rezultati su pokazali važnost stilova privrženosti te mračne tetrade u načinu komuniciranja prilikom rješavanja konflikata. Prva hipoteza, gdje se očekivalo kako će sudionice uglavnom najviše koristiti konstruktivnu komunikaciju tijekom rješavanja konflikta u romantičnom odnosu, da će dominantno biti izraženi sigurni stil privrženosti tj. nisko izraženo izbjegavanje i anksioznost, te da će imati slabu izraženost osobina mračne tetrade, je potvrđena.

Specifičnije za stilove privrženosti, među sudionicama je bio najviše izražen sigurni stil privrženosti, potom zaokupljeni stil, zatim plašljivi stil, a najmanje odbijajući stil privrženosti. Utvrđena je niska izraženost osobina mračne tetrade, od kojih je najviše izražen makijavelizam koji se približava srednjim vrijednostima. Druga hipoteza odnosila se na pozitivnu povezanost anksiozne i izbjegavajuće privrženosti s rezultatima na osobinama mračne tetrade, te je ona djelomično potvrđena. Naime, pozitivnu korelaciju s dimenzijom anksioznosti iskazao je makijavelizam, psihopatija, te sadizam, dok je pozitivna korelacija s dimenzijom izbjegavanja pronađena samo sa subskalom makijavelizma. Narcizam nije pokazao značajne korelacije s dimenzijama nesigurnih privrženosti. Nadalje, treća hipoteza, koja se odnosila na negativnu povezanost konstruktivnih komunikacijskih obrazaca s osobinama mračne tetrade i s dimenzijama izbjegavajuće i anksiozne privrženosti partneru, te pozitivnu povezanost mjera mračne tetrade te dimenzija izbjegavajuće i anksiozne privrženosti sa strategijama koje uključuju ponašanja zahtijevanja/povlačenja, je također djelomično potvrđena. Specifičnije, potvrđena je negativna značajna povezanost između anksiozne i izbjegavajuće privrženosti te konstruktivne komunikacije, dok je od osobina mračne tetrade potvrđena samo negativna značajna korelacija psihopatije s konstruktivnom komunikacijom. Nadalje, potvrđena je i značajna pozitivna povezanost obrazaca zahtijevanja/povlačenja s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti. Od osobina mračne tetrade pozitivna značajna korelacija s obrascem osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja pokazala se sa subskalom makijavelizma, psihopatije i sadizma, dok se značajna pozitivna povezanost obrasca partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja pokazala sa svim subskalama mračne tetrade. Četvrta hipoteza, u kojoj smo pretpostavili da će osobine ličnosti mračne tetrade i dimenzije izbjegavajuće i anksiozne privrženosti biti značajni negativni prediktori konstruktivnih komunikacijskih obrazaca tijekom sukoba, te peta hipoteza, u kojoj smo pretpostavili da će osobine ličnosti mračne tetrade i dimenzije izbjegavajuće i anksiozne privrženosti biti značajni pozitivni prediktori obrazaca zahtijevanja/povlačenja, su samo djelomično potvrđene. Konkretnije, stilovi privrženosti, dakle i anksiozna i izbjegavajuća privrženost, pokazali su se značajnim negativnim prediktorima konstruktivne komunikacije, te značajnim pozitivnim prediktorima obrazaca zahtijevanja/povlačenja. Od osobina mračne tetrade, samo se psihopatija pokazala negativnim značajnim prediktorom konstruktivne komunikacije, te pozitivnim značajnim prediktorom osobnog zahtijevanja/partnerovog povlačenja te partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja. Kod partnerovog zahtijevanja/osobnog povlačenja, uz psihopatiju, značajnim prediktorima pokazali su se i makijavelizam, kao negativni značajni prediktor, te narcizam, kao pozitivni značajni prediktor.

Dobiveni rezultati doprinose saznanjima u području romantičnih odnosa, posebice u smjeru proučavanja žena u kontekstu osobina mračne tetrade, a ujedno i pružaju uvid u bolje razumijevanje prirode funkcioniranja romantičnih odnosa te služe unaprjeđenju spoznaja primjenjivih u savjetodavnoj praksi.

7. Literatura

- Abell, L., Brewer, G., Qualter, P. i Austin, E. (2016). Machiavellianism, emotional manipulation, and friendship functions in women's friendships. *Personality and Individual Differences*, 88, 108–113. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.001>
- Abell, L., Lyons, M., i Brewer, G. (2014). The relationship between parental bonding, Machiavellianism and adult friendship quality. *Individual Differences Research*, 12(4-B), 191–197.
- Ainsworth, M. (1978). The Bowlby-Ainsworth attachment theory. *Behavioral and Brain Sciences*, 1(3), 436-438. <https://doi.org/10.1017/S0140525X00075828>
- Aitken, S. J., Lyons, M. i Jonason, P. K. (2013). Dads or cads? Women's strategic decisions in the mating game. *Personality and Individual Differences*, 55(2), 118–122. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.02.017>
- Ali, F., Amorim, I. S. i Chamorro-Premuzic, T. (2009). Empathy deficits and trait emotional intelligence in psychopathy and Machiavellianism. *Personality and Individual Differences*, 47(7), 758–762. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.06.016>
- Apostolou, M., Paphiti, C., Neza, E., Damianou, M. i Georgiadou, P. (2019). Mating Performance: Exploring Emotional Intelligence, the Dark Triad, Jealousy and Attachment Effects. *Journal of Relationships Research*, 10, E1. doi:10.1017/jrr.2018.22
- Arriaga, X. B., Kumashiro, M., Simpson, J. A. i Overall, N. C. (2017). Revising Working Models Across Time: Relationship Situations That Enhance Attachment Security. *Personality and Social Psychology Review*, 22(1), 71–96. <https://doi.org/10.1177/1088868317705257>
- Aron, A., Aron, E. N., Tudor, M. i Nelson, G. (1991). Close relationships as including other in the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(2), 241–253. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.60.2.241>
- Bailey, C. i Shelton, D. (2013). Self-reports of faulty parental attachments in childhood and criminal psychopathy in an adult-incarcerated population: an integrative literature review. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 21(4), 365–374. DOI: 10.1111/jpm.12086
- Bakermans-Kranenburg, M. J. i van IJzendoorn, M. H. (2009). The first 10,000 Adult Attachment Interviews: distributions of adult attachment representations in clinical and non-clinical groups. *Attachment and Human Development*, 11(3), 223–263. DOI: 10.1080/14616730902814762
- Balakrishnan, A., Plouffe, R. A. i Saklofske, D. H. (2017). What do sadists value? Is honesty-humility an intermediary? Replicating and extending findings on the link between values

- and “dark” personalities. *Personality and Individual Differences*, 109, 142–147. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.12.055>
- Balta, S., Jonason, P., Denes, A., Emirtekin, E., Tosuntaş, Ş. B., Kircaburun, K. i Griffiths, M. D. (2019). Dark personality traits and problematic smartphone use: The mediating role of fearful attachment. *Personality and Individual Differences*, 149, 214–219. DOI:[10.1016/j.paid.2019.06.005](https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.06.005)
- Bartholomew, K. i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226–244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(2), 147–178. <https://doi.org/10.1177/0265407590072001>
- Baucom, B. R., McFarand i Christensen, A. (2010). Gender, Topic, and Time in Observed Demand-Withdraw Interaction in Cross- and Same-Sex Couples. *Journal of Family Psychology*, 24(3), 233–242. <https://doi.org/10.1037/a0019717>
- Baughman, H. M., Dearing, S., Giammarco, E. i Vernon, P. A. (2012). Relationships between bullying behaviours and the Dark Triad: A study with adults. *Personality and Individual Differences*, 52(5), 571–575. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.11.020>
- Baumeister, R. F., Smart, L. i Boden, J. M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychological Review*, 103(1), 5–33. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.103.1.5>
- Berezkei, T., Deak, A., Papp, P., Perlaki, G. i Orsi, G. (2013). Neural correlates of Machiavellian strategies in a social dilemma task. *Brain and Cognition*, 82(1), 108–116. DOI: 10.1016/j.bandc.2013.02.012
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja. Jastrebarsko: Naklada Slap.*
- Bernard, L. C. (2013). Relationships between individual differences in motivation and borderline personality disorder, psychopathy, and maladjustment. *Psychological Reports*, 113(1), 129–161. <https://doi.org/10.2466/14.02.09.PR0.113x14z9>
- Birditt, K. S., Jackey, L. M. H. i Antonucci, T. C. (2009). Longitudinal Patterns of Negative Relationship Quality Across Adulthood. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 64B(1), 55–64. doi: 10.1093/geronb/gbn031
- Bodenmann, G., Pihet, S. i Kayser, K. (2006). The relationship between dyadic coping and marital quality: A 2-year longitudinal study. *Journal of Family Psychology*, 20(3), 485–493. DOI: 10.1037/0893-3200.20.3.485
- Book, A., Visser, B. A., Blais, J., Hosker-Field, A., Methot-Jones, T., Gauthier, N. Y., Volk, A., Holden, R. R. i D'Agata, M. T. (2016). Unpacking more “evil”: What is at the core of the dark tetrad? *Personality and Individual Differences*, 90, 269–272. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.11.009>
- Bouchard, G., Sabourin, S., Lussier, Y., Wright, J. i Richer, C. (1998). Predictive validity of coping strategies on marital satisfaction: Cross-sectional and longitudinal evidence. *Journal of Family Psychology*, 12(1), 112–131. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.12.1.112>

- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss, Vol. 1: Attachment*. London, UK: Hogarth Press and Institute of Psycho-Analysis.
- Brennan, K. A. i Shaver, P. R. (1995). Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic relationship functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(3), 267–283. <https://doi.org/10.1177/0146167295213008>
- Brewer, G., Bennett, C., Davidson, L., Ireen, A., Phipps, A.-J., Stewart-Wilkes, D. i Wilson, B. (2018). Dark triad traits and romantic relationship attachment, accommodation, and control. *Personality and Individual Differences*, 120, 202–208. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.09.008>
- Brewer, G., Hunt, D., James, G. i Abell, L. (2015). Dark Triad traits, infidelity and romantic revenge. *Personality and Individual Differences*, 83, 122–127. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.04.007>
- Brown, S. L. i Booth, A. (1996). Cohabitation versus marriage: A comparison of relationship quality. *Journal of Marriage and the Family*, 58(3), 668–678. <https://doi.org/10.2307/353727>
- Brunell, A. B. i Campbell, W. K. (2011). Narcissism and romantic relationships: Understanding the paradox. U W. K. Campbell i J. D. Miller (ur.), *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* (str. 344–350). John Wiley and Sons, Inc.
- Buckels, E. E., Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2013). Behavioral Confirmation of Everyday Sadism. *Psychological Science*, 24(11), 2201–2209. <https://doi.org/10.1177/0956797613490749>
- Buckels, E. E. (2012). *The pleasures of hurting others: Behavioral evidence for everyday sadism* (Doctoral dissertation, University of British Columbia). <https://dx.doi.org/10.14288/1.0073016>
- Bukač, I. (2019). *Odnos mračne tetrade, zadovoljstva vezom i privrženosti partneru*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet. urn:nbn:hr:142:945093
- Cahn, D. D. (1990). Perceived understanding and interpersonal relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(2), 231–244. <https://doi.org/10.1177/0265407590072005>
- Campbell, W. K. i Campbell, S. M. (2009). On the Self-regulatory Dynamics Created by the Peculiar Benefits and Costs of Narcissism: A Contextual Reinforcement Model and Examination of Leadership. *Self and Identity*, 8(2-3), 214–232. DOI:10.1080/15298860802505129
- Campbell, W. K., Brunell, A. B. i Finkel, E. J. (2006). Narcissism, Interpersonal Self-Regulation, and Romantic Relationships: An Agency Model Approach. U K. D. Vohs i E. J. Finkel (ur.), *Self and relationships: Connecting intrapersonal and interpersonal processes* (str. 57–83). The Guilford Press.
- Canary, D. J., Cupach, W. R. i Serpe, R. T. (2001). A Competence-based approach to examining interpersonal conflict: Test of a longitudinal model. *Communication Research*, 28(1), 79–104. <https://doi.org/10.1177/009365001028001003>
- Canary, D. J., Stafford L., Hause, K. S. i Wallace, L. A. (1993). An inductive analysis of relational maintenance strategies: A comparison among lovers, relatives, friends, and

- others. *Communication Research Report*, 10(1), 5-14.
<https://doi.org/10.1080/08824099309359913>
- Chabrol, H., Bouvet, R. i Goutaudier, N. (2017). The Dark Tetrad and antisocial behavior in a community sample of college students. *Journal of Forensic Psychology Research and Practice*, 17(5), 295–304. <https://doi.org/10.1080/24732850.2017.1361310>
- Chegeni, R., Pirkalani, R. K. i Dehshiri, G. (2018). On love and darkness: The Dark Triad and mate retention behaviors in a non-Western culture. *Personality and Individual Differences*, 122, 43–46. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.10.007>
- Christensen, A. i Shenk, J. L. (1991). Communication, conflict, and psychological distance in nondistressed, clinic, and divorcing couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(3), 458–463. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.59.3.458>
- Christensen, A. i Heavey, C.L. (1990). Gender and social structure in the demand/withdraw pattern of marital conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(1), 73-81. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.1.73>
- Christensen, L. (1988). Deception in psychological research: When is its use justified? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 14(4), 664–675. <https://doi.org/10.1177/0146167288144002>
- Christian, E. i Sellbom, M. (2016). Development and validation of an expanded version of the three-factor Levenson Self-Report Psychopathy Scale. *Journal of Personality Assessment*, 98(2), 155–168. <https://doi.org/10.1080/00223891.2015.1068176>
- Costa, P. T., Jr., McCrae, R. R. i Lockenhoff, C. E. (2019). Personality across the life span. *Annual Review of Psychology*, 70, 423–448. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-103244>
- Cramer, P. (2019). Narcissism and attachment: the importance of early parenting. *The Journal of nervous and mental disease*, 207(2), 69-75. DOI: 10.1097/NMD.0000000000000919
- Crenshaw, A.O., Christensen, A., Baucom, D.H., Epstein, N.B. i Baucom, B.R.W. (2017). Revised scoring and improved reliability for the Communication Patterns Questionnaire. *Psychological Assessment*, 29, 913-925. <https://doi.org/10.1037/pas0000385>
- Crockett, L. J. i Randall, B. A. (2006). Linking adolescent family and peer relationships to the quality of young adult romantic relationships: The mediating role of conflict tactics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23(5), 761–780. <https://doi.org/10.1177/0265407506068262>
- Crowell, J. A., Fraley, R. C. i Shaver, P. R. (2008). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. U J. Cassidy i P. R. Shaver (ur.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (str. 599–634). The Guilford Press.
- Czibor, A., Szabo, Z. P., Jones, D. N., Zsido, A. N., Paal, T., Szijjarto, L., Carre, J. R. i Bereczkei, T. (2017). Male and female face of Machiavellianism: Opportunism or anxiety? *Personality and Individual Differences*, 117, 221–229. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.06.002>
- Czibor, A. i Bereczkei, T. (2012). Machiavellian people's success results from monitoring their partners. *Personality and Individual Differences*, 53(3), 202–206. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.03.005>

- Čopková, R. i Lörincová, E. (2021). The Dark Triad, Love Components, and Attachment Styles in Romantic Relationship Experiencing During Young Adulthood. *Interpersona: An International Journal on Personal Relationships*, 15(2), 212-232. <https://doi.org/10.5964/ijpr.4687>
- Delatorre, M. Z. i Wagner, A. (2018). Marital Conflict Management of Married Men and Women. *Psico-USF*, 23(2), 229–240. DOI:10.1590/1413-82712018230204
- Demircioğlu, Z. I. i Göncü Köse, A. (2021). Effects of attachment styles, dark triad, rejection sensitivity, and relationship satisfaction on social media addiction: A mediated model. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 40(1), 414–428. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9956-x>
- Diehl, M., Elnick, A. B., Bourbeau, L. S. i Labouvie-Vief, G. (1998). Adult attachment styles: their relations to family context and personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1656-1669. DOI:10.1037/0022-3514.74.6.1656
- Domingue, R. i Mollen, D. (2009). Attachment and conflict communication in adult romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(5), 678–696. <https://doi.org/10.1177/0265407509347932>
- Dush, C. M. K. i Taylor, M. G. (2012). Trajectories of marital conflict across the life course: Predictors and interactions with marital happiness trajectories. *Journal of Family Issues*, 33(3), 341–368. <https://doi.org/10.1177/0192513X11409684>
- Falcke, D., Wagner, A. i Mosmann, C. P. (2008). The Relationship Between Family-of-Origin and Marital Adjustment for Couples in Brazil. *Journal of Family Psychotherapy*, 19(2), 170–186. DOI:10.1080/08975350801905020
- Farrington, D. P. (2006). Family Background and Psychopathy. In C. J. Patrick (Ed.), *Handbook of psychopathy* (str. 229–250). The Guilford Press.
- Feldman, S. S. i Gowen, L. K. (1998). Conflict negotiation tactics in romantic relationships in high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 27(6), 691–717. <https://doi.org/10.1023/A:1022857731497>
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics: And Sex and Drugs and Rock “N” Roll*, 4. izdanje, Sage, Los Angeles, London, New Delhi.
- Figueredo, A. J., Vásquez, G., Brumbach, B. H., Sefcek, J. A., Kirsner, B. R. i Jacobs, W. J. (2005). The K-factor: Individual differences in life history strategy. *Personality and Individual Differences*, 39, 1349–1360. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.06.009>
- Fonagy, P. i Allison, E. (2014). The role of mentalizing and epistemic trust in the therapeutic relationship. *Psychotherapy*, 51(3), 372–380. <https://doi.org/10.1037/a0036505>
- Foster, J. D., i Brunell, A. B. (2018). Narcissism and romantic relationships. *Handbook of trait narcissism: Key advances, research methods, and controversies*, 317-326. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92171-6_34
- Fraleay, R. C. i Roisman, G. I. (2019). The development of adult attachment styles: four lessons. *Current Opinion in Psychology*, 25, 26–30. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2018.02.008>
- Fraleay, R. C. (2002). Attachment Stability From Infancy to Adulthood: Meta-Analysis and Dynamic Modeling of Developmental Mechanisms. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 123–151. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0602_03

- Furnham, A., Richards, S. C. i Paulhus, D. L. (2013). The dark triad of personality: A 10 year review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(3), 199–216. <https://doi.org/10.1111/spc3.12018>
- Gallo, L. C. i Smith, T. W. (2001). Attachment Style in Marriage: Adjustment and Responses to Interaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18(2), 263–289. <https://doi.org/10.1177/0265407501182006>
- Gilligan, C. (1993). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. (2 ed.) Harvard University Press.
- Gottman, J. M. i Levenson, R. W. (2000). The timing of divorce: Predicting when a couple will divorce over a 14-year period. *Journal of Marriage and the Family*, 62(3), 737–745. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00737.x>
- Gottman, J. M. (1993). The roles of conflict engagement, escalation, and avoidance in marital interaction: A longitudinal view of five types of couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(1), 6–15. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.61.1.6>
- Griffin, D. W. i Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(3), 430–445. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.3.430>
- Grijalva, E., Newman, D. A., Tay, L., Donnellan, M. B., Harms, P. D., Robins, R. W. i Yan, T. (2015). Gender differences in narcissism: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 141(2), 261–310. <https://doi.org/10.1037/a0038231>
- Haferkamp, C. J. (1991-1992). Orientations to conflict: Gender, attributions, resolution strategies, and self-monitoring. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 10(4), 227–240. <https://doi.org/10.1007/BF02686895>
- Hantak, M. (2020). *Komunikacija tijekom sukoba u partnerskim odnosima i dijadno nošenje sa stresom osoba istospolne seksualne orijentacije* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:874697>
- Hare, R. D. i Neumann, C. S. (2008). Psychopathy as a Clinical and Empirical Construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4(1), 217–246. DOI: 10.1146/annurev.clinpsy.3.022806.091452
- Hazan, C. i Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1–22. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0501_1
- Hazan, C. i Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Heavey, C. L., Layne, C. i Christensen, A. (1993). Gender and conflict structure in marital interaction: A replication and extension. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61 (1), 16-27. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.61.1.16>
- Hojjat, M. (2000). Sex differences and perceptions of conflict in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17(4-5), 598-617. <https://doi.org/10.1177/0265407500174007>

- Holley, S. R., Sturm, V. E. i Levenson, R. W. (2010). Exploring the basis for gender differences in the demand-withdraw pattern. *Journal of Homosexuality*, 57(5), 666–684. 10.1080/00918361003712145
- Holtzman, N. S. i Donnellan, M. B. (2015). The Roots of Narcissus: Old and New Models of the Evolution of Narcissism. *Evolutionary Psychology*, 479–489. https://doi.org/10.1007/978-3-319-12697-5_36
- Igbo, H. I., Grace, A. R. i Christiana, E. O. (2015). Relationship between Duration of Marriage, Personality Trait, Gender and Conflict Resolution Strategies of Spouses. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 190, 490-496. DOI:10.1016/j.sbspro.2015.05.032
- Ináncsi, T., Pilinszki, A., Paál, T. i Láng, A. (2018). Perceptions of close relationship through the Machiavellians' dark glasses: Negativity, distrust, self-protection against risk and dissatisfaction. *Europe's Journal of Psychology*, 14(4), 806–830. doi: 10.5964/ejop.v14i4.1550
- Ináncsi, T., Láng, A. i Bereczkei, T. (2015). Machiavellianism and Adult Attachment in General Interpersonal Relationships and Close Relationships. *Europe's Journal of Psychology*, 11(1), 139–154. doi: 10.5964/ejop.v11i1.801
- Isabella, R. A. (1993). Origins of attachment: Maternal interactive behavior across the first year. *Child development*, 64(2), 605-621. <https://doi.org/10.2307/1131272>
- Jerković, V. (2005). *Privrženost i psihološka prilagodba studenata*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu. <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/59>
- Jonason, P. K., Icho, A. i Ireland, K. (2016). Resources, harshness, and unpredictability: The socioeconomic conditions associated with the Dark Triad traits. *Evolutionary Psychology*, 14(1), 1–11. <https://doi.org/10.1177/1474704915623699>
- Jonason, P. K., Kaufman, S. B., Webster, G. D. i Geher, G. (2013). What lies beneath the Dark Triad Dirty Dozen: Varied relations with the Big Five. *Individual Differences Research*, 11(2), 81–90.
- Jonason, P. K., Webster, G. D., Schmitt, D. P., Li, N. P. i Crysel, L. (2012). The antihero in popular culture: Life history theory and the dark triad personality traits. *Review of General Psychology*, 16(2), 192-199. <https://doi.org/10.1037/a0027914>
- Jonason, P. K. i Webster, G. D. (2012). A protean approach to social influence: Dark Triad personalities and social influence tactics. *Personality and Individual Differences*, 52(4), 521–526. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.11.023>
- Jonason, P. K., Luevano, V. X. i Adams, H. M. (2012). How the Dark Triad traits predict relationship choices. *Personality and Individual Differences*, 53(3), 180–184. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.03.007>
- Jonason, P. K., Li, N. P. i Buss, D. M. (2010). The Dark Triad as a short-term mating strategy: Implications for mate poaching and mate retention tactics. *Personality and Individual Differences*, 48, 373–378. DOI:10.1016/j.paid.2009.11.003
- Jonason, P. K. i Kavanagh, P. (2010). The dark side of love: Love styles and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 49(6), 606–610. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.05.030>

- Jonason, P. K., Li, N. P., Webster, G. D. i Schmitt, D. P. (2009). The dark triad: Facilitating a short-term mating strategy in men. *European Journal of Personality*, 23(1), 5–18. <https://doi.org/10.1002/per.698>
- Jones, D. N. i Weiser, D. A. (2014). Differential infidelity patterns among the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 57, 20–24. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.09.007>
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2010). Different provocations trigger aggression in narcissists and psychopaths. *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 12–18. <https://doi.org/10.1177/1948550609347591>
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6, 73-91. <https://hrcak.srce.hr/3229>
- Kansky, J., Allen, J. P. i Diener, E. (2019). The young adult love lives of happy teenagers: The role of adolescent affect in adult romantic relationship functioning. *Journal of Research in Personality*, 80, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2019.03.006>
- Kiecolt-Glaser, J. K. i Newton, T. L. (2001). Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin*, 127(4), 472–503. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.4.472>
- Kokorić, S. B. i Gabrić, M. (2009). Razlike u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti. *Ljetopis socijalnog rada*, 16(3), 551-572. <https://hrcak.srce.hr/file/73733>
- Kokorić, S. B. (2007). Rješavanje partnerskih sukoba s obzirom na spol partnera, iskustvo i trajanje partnerskog odnosa. *Ljetopis socijalnog rada*, 14(1), 5-26. <https://hrcak.srce.hr/11492>
- Konrath, S., Corneille, O., Bushman, B. J. i Luminet, O. (2014). The relationship between narcissistic exploitativeness, dispositional empathy, and emotion recognition abilities. *Journal of Nonverbal Behavior*, 38(1), 129–143. <https://doi.org/10.1007/s10919-013-0164-y>
- Kraljević, S. (2014). *Manifestacija mračne trijade ličnosti u konzumaciji psihoaktivnih tvari i rizičnim seksualnim ponašanjima*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju Sveučilišta u Zagrebu. DOI:10.13140/2.1.2464.2243
- Küfner, A. C. P., Nestler, S. i Back, M. D. (2013). The Two Pathways to Being an (Un-)Popular Narcissist. *Journal of Personality*, 81(2), 184–195. DOI: 10.1111/j.1467-6494.2012.00795.x
- Láng, A. i Birkás, B. (2015). Machiavellianism and parental attachment in adolescence: Effect of the relationship with same-sex parents. *Sage Open*, 5(1), 1-7. DOI:10.1177/2158244015571639
- Lapsley, D. K., Varshney, N. M. i Aalsma, M. C. (2000). Pathological attachment and attachment style in late adolescence. *Journal of Adolescence*, 23(2), 137–155. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0304>
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Lavner, J. A., Karney, B. R. i Bradbury, T. N. (2016). Does Couples' Communication Predict Marital Satisfaction, or Does Marital Satisfaction Predict Communication? *Journal of Marriage and Family*, 78(3), 680–694. <https://doi.org/10.1111/jomf.12301>
- Lee K. i Ashton M. C. (2014). The Dark Triad, the Big Five, and the HEXACO model. *Personality and Individual Differences*, 67, 2–5. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.048>
- Lee, K. i Ashton, M. C. (2005). Psychopathy, Machiavellianism, and narcissism in the FiveFactor Model and the HEXACO model of personality structure. *Personality and Individual Differences*, 38(7), 1571-1582. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.09.016>
- Levenson, R. W., Carstensen, L. L. i Gottman, J. M. (1993). Long-term marriage: Age, gender, and satisfaction. *Psychology and Aging*, 8, 301–313. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.8.2.301>
- Lynam, D. R. i Miller, J. D. (2012). Fearless dominance and psychopathy: A response to Lilienfeld et al. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 3(3), 341–353. <https://doi.org/10.1037/a0028296>
- Lynam, D. R., Gaughan, E. T., Miller, J. D., Miller, D. J., Mullins-Sweatt, S. i Widiger, T. A. (2011). Assessing the basic traits associated with psychopathy: Development and validation of the Elemental Psychopathy Assessment. *Psychological Assessment*, 23(1), 108–124. <https://doi.org/10.1037/a0021146>
- Lyons, M. (2019). *The dark triad of personality: Narcissism, machiavellianism, and psychopathy in everyday life*. Academic Press.
- Mack, T. D., Hackney, A. A. i Pyle, M. (2011). The relationship between psychopathic traits and attachment behavior in a non-clinical population. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 584–588. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.05.019>
- Madey, S. F. i Rodgers, L. (2009). The effect of attachment and Sternberg's Triangular Theory of Love on relationship satisfaction. *Individual Differences Research*, 7(2), 76–84.
- Mahmut, M. K., Menictas, C., Stevenson, R. J. i Homewood, J. (2011). Validating the factor structure of the Self-Report Psychopathy Scale in a community sample. *Psychological Assessment*, 23(3), 670–678. <https://doi.org/10.1037/a0023090>
- Mayer, J., Savard, C., Brassard, A., Lussier, Y. i Sabourin, S. (2020). Subclinical psychopathic traits and romantic attachment in treatment-seeking couples. *Journal of Marital and Family Therapy*, 46(1), 165-178. DOI: 10.1111/jmft.12387
- Međedović, J. i Petrović, B. (2015). The Dark Tetrad: Structural properties and location in the personality space. *Journal of Individual Differences*, 36(4), 228–236. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000179>
- Meier, A. i Allen, G. (2009). Romantic Relationships from Adolescence to Young Adulthood: Evidence from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *The Sociological Quarterly*, 50(2), 308-335. DOI: 10.1111/j.1533-8525.2009.01142.x
- Meyer, B. i Pilkonis, P. A. (2001). Attachment style. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 38(4), 466–472. <https://doi.org/10.1037/0033-3204.38.4.466>

- Metz, M. E., Rosser, B. R. S. i Strapko, N. (1994). Differences in conflict-resolution styles among heterosexual, gay, and lesbian couples. *Journal of Sex Research*, 31(4), 293–308. <https://doi.org/10.1080/00224499409551764>
- Milas, G. (2005.) *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Morey, J. N., Gentzler, A. L., Creasy, B., Oberhauser, A. M. i Westerman, D. (2013). Young adults' use of communication technology within their romantic relationships and associations with attachment style. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1771–1778. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.02.019>
- Morf, C. C. i Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, 12(4), 177–196. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_1
- Murphy, B. i Bates, G. W. (1997). Adult attachment style and vulnerability to depression. *Personality and Individual Differences*, 22(6), 835–844. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(96\)00277-2](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(96)00277-2)
- Murray, S. L., Holmes, J. G., i Griffin, D. W. (1996). The benefits of positive illusions: Idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(1), 79-98. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.70.1.79>
- Neff, K. D. i Harter, S. (2002). The authenticity of conflict resolutions among adult couples: Does women's other-oriented behavior reflect their true selves? *Sex Roles: A Journal of Research*, 47(9-10), 403–417. <https://doi.org/10.1023/A:1021692109040>
- Nickisch, A., Palazova, M. i Ziegler, M. (2020). Dark personalities – dark relationships? An investigation of the relation between the Dark Tetrad and attachment styles. *Personality and Individual Differences*, 167, 110227. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110227>
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2000). Correlates of subjective global marital satisfaction in women. *Društvena istraživanja*, 9(45(1)), 41-66. <https://hrcak.srce.hr/20297>
- Ogolsky, B. G. i Gray, C. R. (2016). Conflict, negative emotion, and reports of partners' relationship maintenance in same-sex couples. *Journal of Family Psychology*, 30(2), 171–180. <https://doi.org/10.1037/fam0000148>
- Ohbuchi, K. i Kitanaka, T. (1991). Effectiveness of power strategies in interpersonal conflict among Japanese students. *The Journal of Social Psychology*, 131(6), 791–805. <https://doi.org/10.1080/00224545.1991.9924666>
- O'Meara, A., Davies, J. i Hammond, S. (2011). The psychometric properties and utility of the Short Sadistic Impulse Scale (SSIS). *Psychological Assessment*, 23(2), 523–531. <https://doi.org/10.1037/a0022400>
- Opat, N. (2017). *Taktike manipulacije u ljubavnim vezama, emocionalna inteligencija i privrženost ljubavnom partneru*. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru: Odjel za psihologiju. urn:nbn:hr:162:910575
- Ostrman, M. (2019). *Zadovoljstvo romantičnom vezom, komunikacijski obrasci tijekom konflikata i zajedničke slobodne aktivnosti* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija. urn:nbn:hr:111:680672

- Papp, L. M., Cummings, E. M. i Goeke-Morey, M. C. (2002). Marital conflicts in the home when children are present versus absent. *Developmental psychology*, 38(5), 774-783. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.38.5.774>
- Pasalich, D. S., Dadds, M. R., Hawes, D. J. i Brennan, J. (2012). Attachment and callous-unemotional traits in children with early-onset conduct problems. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53(8), 838-845. DOI: 10.1111/j.1469-7610.2012.02544.x
- Paulhus, D. L., Buckels, E. E., Trapnell, P. D. i Jones, D. N. (2021). Screening for Dark Personalities: The Short Dark Tetrad (SD4). *European Journal of Psychological Assessment*, 37(3), 208-222. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000602>
- Paulhus, D. L., Curtis, S. R. i Jones, D. N. (2018). Aggression as a trait: The Dark Tetrad alternative. *Current opinion in psychology*, 19, 88-92. DOI: 10.1016/j.copsyc.2017.04.007
- Paulhus, D. L. i Dutton, D. G. (2016). Everyday sadism. U V. Zeigler-Hill i D. K. Marcus (ur.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology* (str. 109-120). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14854-006>
- Paulhus, D. L. (2014). Toward a taxonomy of dark personalities. *Current Directions in Psychological Science*, 23(6), 421-426. DOI:10.1177/0963721414547737
- Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556-563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Pavlović, T. i Rajter, M. (2020). Razlike u odnosu osobnih vrijednosti i mračne trijade kod muškaraca i žena. *Društvena Istraživanja*, 29(3), 349-371. <https://doi.org/10.5559/di.29.3.01>
- Petrides, K. V., Vernon, P. A., Schermer, J. A. i Veselka, L. (2011). Trait Emotional Intelligence and the Dark Triad Traits of Personality. *Twin Research and Human Genetics*, 14(1), 35-41. DOI:10.1375/twin.14.1.35
- Pfattheicher, S. i Schindler, S. (2015). Understanding the dark side of costly punishment: The impact of individual differences in everyday sadism and existential threat. *European Journal of Personality*, 29(4), 498-505. <https://doi.org/10.1002/per.2003>
- Pinjuh, K. (2015). Obiteljska komunikacija. *Kultura komuniciranja*, 4(4), 36-50.
- Plouffe, R. A., Saklofske, D. H. i Smith, M. M. (2017). The Assessment of Sadistic Personality: Preliminary psychometric evidence for a new measure. *Personality and Individual Differences*, 104, 166-171. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.07.043>
- Rakočević-Medojević, D. (2016). Rani stilovi afektivne vezanosti kao prediktori kvaliteta partnerskih veza i razvoda braka. *Sociološka Luča*, 10(1), 39-49. UDK 159.922.72:314.5
- Rauer, A. J., Pettit, G. S., Lansford, J. E., Bates, J. E. i Dodge, K. A. (2013). Romantic relationship patterns in young adulthood and their developmental antecedents. *Developmental Psychology*, 49(11), 2159-2171. DOI: 10.1037/a0031845
- Rauthmann, J. F. i Will, T. (2011). Proposing a Multidimensional Machiavellianism Conceptualization. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 39(3), 391-403. DOI:10.2224/sbp.2011.39.3.391

- Reidy, D. E., Shelley-Tremblay, J. F. i Lilienfeld, S. O. (2011). Psychopathy, reactive aggression, and precarious proclamations: A review of behavioral, cognitive, and biological research. *Aggression and Violent Behavior, 16*(6), 512–524. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.06.002>
- Rholes, W., S Paetzold, R. L. i Kohn, J. L. (2016). Disorganized attachment mediates the link from early trauma to externalizing behavior in adult relationships. *Personality and Individual Differences, 90*, 61–65. DOI:10.1016/j.paid.2015.10.043
- Robbins, D. (2008). *Romantic attachment formation, satisfaction, commitment, and social support in early adulthood dating relationships*. Milwaukee: The University of Marquette.
- Rohmann, E., Neumann, E., Herner, M. J. i Bierhoff, H. W. (2012). Grandiose and vulnerable narcissism: Self-construal, attachment, and love in romantic relationships. *European Psychologist, 17*(4), 279-290. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000100>
- Rowe, D. C. (1995). Evolution, mating effort, and crime. *Behavioral and Brain Sciences, 18*(03), 573-574. doi:10.1017/S0140525X00039959
- Russell, T. D. i King, A. R. (2016). Anxious, hostile, and sadistic: Maternal attachment and everyday sadism predict hostile masculine beliefs and male sexual violence. *Personality and Individual Differences, 99*, 340–345. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.05.029>
- Saki, A. i Tabesh, H. (2014). Sample Size for Correlation Studies When Normality Assumption Violated. *Current Journal of Applied Science and Technology, 4*(12), 1808–1822. DOI:10.9734/BJAST/2014/7923
- Savard, C., Brassard, A., Lussier, Y. i Sabourin, S. (2015). Subclinical psychopathic traits and romantic attachment in community couples: A dyadic approach. *Personality and Individual Differences, 72*, 128–134. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.08.014>
- Simpson, J. A., i Rholes, W. S. (2012). Adult attachment orientations, stress, and romantic relationships. U P. Devine i A. Plant (ur.), *Advances in experimental social psychology*, Vol. 45, (str. 279–328). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-394286-9.00006-8>
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 59*(5), 971–980. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.5.971>
- Sladović Franz, B. (2005). Characteristics of family mediation. *Ljetopis socijalnog rada, 12*(2), 301-320. <https://hrcak.srce.hr/2018>
- Smolewska, K. i Dion, K. (2005). Narcissism and adult attachment: A multivariate approach. *Self and Identity, 4*(1), 59-68. <https://doi.org/10.1080/13576500444000218>
- Spitzer, R. L., Feister, S., Gay, M. i Pfohl, B. (1991). Results of a survey of forensic psychiatrists on the validity of the sadistic personality disorder diagnosis. *The American Journal of Psychiatry, 148*(7), 875–879. <https://doi.org/10.1176/ajp.148.7.875>
- Stafford, L., Kline, S. L. i Rankin, C. T. (2004). Married Individuals, Cohabitors, and Cohabitors Who Marry: A Longitudinal Study of Relational and Individual Well-Being. *Journal of Social and Personal Relationships, 21*(2), 231–248. <https://doi.org/10.1177/0265407504041385>

- Stefanović Stanojević, T. i Nedeljković, J. (2013). Ljubavni odnosi kao trojstvo: afektivna vezanost, pažnja i seks. U: S. Vidanovic, N. Miličević, J. Opsenica Košić (ur.), *Razvoj i mentalno zdravlje*, 45-61. Niš: Izdavački centar Univerzitet u Nišu. UDK 177.61:159.942+159.952+159.922.1
- Sullaway, M. i Christensen, A. (1983). Assessment of dysfunctional interaction patterns in couples. *Journal of Marriage and the Family*, 45(3), 653–660. <https://doi.org/10.2307/351670>
- Thomaes, S., Bushman, B. J., De Castro, B. O. i Stegge, H. (2009). What makes narcissists bloom? A framework for research on the etiology and development of narcissism. *Development and Psychopathology*, 21(4), 1233-1247. DOI: 10.1017/S0954579409990137
- Tsoukas, A. i March, E. (2018). Predicting Short- and Long-Term Mating Orientations: The Role of Sex and the Dark Tetrad. *The Journal of Sex Research*, 55(9), 1206-1218. doi:10.1080/00224499.2017.1420750
- Unrau, A. M. i Morry, M. M. (2017). The subclinical psychopath in love: Mediating effects of attachment styles. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(2), 421–449. DOI:10.1177/0265407517734068
- Vernon, P. A., Villani, V. C., Vickers, L. C. i Harris, J. A. (2008). A behavioral genetic investigation of the Dark Triad and the Big 5. *Personality and Individual Differences*, 44(2), 445–452. DOI:10.1016/j.paid.2007.09.007
- Watson, P. J. i Biderman, M. D. (1993). Narcissistic Personality Inventory Factors, Splitting, and Self-Consciousness. *Journal of Personality Assessment*, 61(1), 41–57. DOI: 10.1207/s15327752jpa6101_4
- Weiss, B., Lavner, J. A. i Miller, J. D. (2018). Self-and partner-reported psychopathic traits' relations with couples' communication, marital satisfaction trajectories, and divorce in a longitudinal sample. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 9(3), 239-249. DOI: 10.1037/per0000233
- Weisskirch, R. S., i Delevi, R. (2013). Attachment style and conflict resolution skills predicting technology use in relationship dissolution. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2530–2534. DOI:10.1016/j.chb.2013.06.027
- Wertag, A., Ribar, M., i Sučić, I. (2023). Theoretical models of Short Dark Tetrad (SD4) and its relationship with socially desirable responding: Findings on the Croatian version. *Primenjena Psihologija*, 16(1), 83–106. <https://doi.org/10.19090/pp.v16i1.2426>
- Wertag, A. i Hanzec, I. (2013). Life satisfaction and gender differences in Dark Triad personality traits. *Savremeni trendovi u psihologiji 3, knjiga sažetaka*. (str. 256). Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Woodin, E. M. (2011). A two-dimensional approach to relationship conflict: Meta-analytic findings. *Journal of Family Psychology*, 25(3), 325–335. DOI:10.1037/a0023791